

Стамен Миловановић

ПОВРАТАК



СТАМЕН МИЛОВАНОВИЋ рођен је у селу Дубову хиљаду деветстотина четрдесете године. Школовао се у Дубову, Београду и Нишу. Радио је као минер, булдожериста, прецизни механичар, машински техничар и наставник математике, а основе драмске уметности учио је са треће галерије Народног позоришта у Београду.

Књижевним радом почео је да се бави у ђачким данима (Награда листа "Пионир" 1953). Прву једночинку *Каша слободе* објавио је у Сплиту 1965. која је у његовој режији исте године изведена у Требињу. После тога престао је да се бави књижевним радом. Писању се вратио тек деведесет пете године трилогијом драма о Топличком устанку: *Удовичко коло*, *Суновраћ* и *Ђавоља варош* (Награда "Драгојло Дудић" за 1998.) За драму *Повраћац* добио је прву награду на конкурс Фестивала југословенских позоришта у Ужицу 1999. године. Исте године добија поново награду "Драгојло Дудић" за драму *Не њлачи, Пејџра*. Драма *Повраћац* била је на репертоару Народног позоришта у Ужицу. Дrame *Повраћац* и *Не њлачи, Пејџра* штампане су у издавачком предузећу "Кадињача" у Ужицу 1999. године. Драма *Константин* штампана је у 29. књизи едиције "Савремена српска драма", драма *Оливера* у 34. књизи едиције "Савремена српска драма", драма *Једначење по звучности* у 38. књизи едиције "Савремена српска драма", драма *Удовичко коло* у 41. књизи едиције "Савремена српска драма" а драма *Дуђа ноћ под орахом* у 47. књизи едиције "Савремена српска драма" а драма *Не њлачи, Пејџра* у 47. књизи едиције "Савремена српска драма".

Бави се и прозним стваралаштвом. Добитник је награде листа "Наша реч" у Лесковцу (двапут), листа "Топличке новине" (двапут), награде "Милутин Ускоковић" и других. Афоризме и приче објављивао је у књижевним часописима, Радио Београду, Радио Нишу и дневним новинама. Има још неколико драма и један роман у рукопису.

Живи и ради у Нишу.

Стамен МИЛОВАНОВИЋ

ПОВРАТАК

ЛИЦА:

ДУШАН, отац, 50 година.

ЗОРИЦА, мајка, 45 година.

СТОЈАН, њихов син, 25 година.

ДРАГОМИР, шумар 50 година.

МАРИЈА, Стојанова девојка, 25 година.

СОВИКА, 20 година.

ТАСА, 25 година.

ЛУНЕ, дилер, 30 година.

Време радње: Садашње.

Место радње: Планинска кућа и стан у граду.

Планинска кућа: Соба са два гвоздена кревета, астал и столице, полице по зидовима са неопходним прибором, штедњак на дрва, петролејка лампа, икона Светог Јована на зиду и неколико рамова са породичним фотографијама. Черге на креветима. Чађаве греде на таваници. У собу се улази преко трема до кога воде два, три камена степеника. У углу дворишта, у дну сцене, неколико топола и врба иза којих се наслућује мало језерце (вир).

Стан у граду: Велика соба и ходник из кога се улази у друге просторије, Намештај у стану одговара имућнијој породици.

ПРВИ ЧИН

Сцена I

Кад се свейла уїале сцена је иразна. После неколико пїренуїїака чује се звук ауїомобила који долази и сїаје. Оїїварање враїа и пїїїљажника.

Душан, Зорица и Сїојан.

ДУШАН: *(Улази на сцену носећи карїонске куїїије које уноси у собу и сїавља у уђао. Неколико пїуїа се враћа. Доноси и нешїїо гардеробе. Зорица му пїомаже да уведу Сїојана).*

СТОЈАН: *(Седа на креветї и несвесїан је месїа и времена. Под деїсївом је дрође. Главе наслоњене на колена зури у пїод).*

ЗОРИЦА: *(Гледа пїо соби радознано и разочарано)*
Све је исто... Ништа се није променило... Само си окречило... Зар ћете овде?... Ни струје, ни воде... Да сам вам бар транзистор понела... Ни мобилни ниси понео...

ДУШАН: *(Гледа је смркнуїїо)*
Нема телевизије, нема телефона, нема шифрованих разговора... Нема.

ЗОРИЦА: Мени ово делује нестварно... Сабласно... Нигде куће окол... Зар збиља мислиш да је ово право место?

ДУШАН: *(Љуїїїїо)*
Право место за шта?!... За њега ће бити право или последње... Ја сам овде рођен, ако се још сећаш?...

ЗОРИЦА: Знам, знам... Мени је лепше романтично било кад си ме први пут овде довео...

ДУШАН: *(Горко)*
Лепши смо били ми...

ЗОРИЦА: Бојала бих се да овде живим...

ДУШАН: Ти би се бојала?... Нико те и не тера...

ЗОРИЦА: Бојим се и за Стојана... Ово ће га дотући. Овај простор... Ово... Пустииа. Зар је то оно право? Како мислиш да овде може он?

- ДУШАН: *(Иронично)*
Бојиш се?... Онако како мора. Мора, разумеш?!
- ЗОРИЦА: Сигуран си да је ТО прави начин?... Њега ниси ни питао. Хајде за моје мишљење и онако не мариш. Шта ће он да мисли, да каже?...
- ДУШАН: Ко ће њега да пита? Не одлучује више он, разумеш ли ти то, Зорице?
- ЗОРИЦА: *(Помирљиво)*
Могли смо још једном да покушамо, Душане...
- ДУШАН: *(Иронично)*
Могли смо... Још једном? Мислио сам, Зорице, да смо то већ расправили...
- ЗОРИЦА: Па, ипак... Ваљда се и он пита
(Показује на Стојана)
- СТОЈАН: *(Лежи збрчен, склупчан)*
- ДУШАН: Он?... Њега да питам?!...
- ЗОРИЦА: Његово здравље је у питању... Читала сам да их у Енглеској лече ињекцијама...
- ДУШАН: *(Иронично)*
А ја сам читао да их и у Русији лече... Лече их и код нас, хвала Богу. Зато их је све више...
- ЗОРИЦА: *(Молећиво)*
Да смо покушали још овај пут... Још једном...
- ДУШАН: *(Бесно)*
Доста ми је тих покушаја! Знаш како је било после сваког...
(Смирено)
Све више је тонуо. Нема више! Нема стационара и клиника.
(Одлучно)
Нема! Сад ћу га сам лечити. Свидело се то вама или не! Лечићу га на српски Тасин начин. Онако како и ја мислим да такве треба лечити...
- ЗОРИЦА: Бојим се, убићеш га...
- ДУШАН: Зар мртвог можеш убити? Не завараваш се, жено, Бога му. Па, он је већ мртав. Мртав!... Ја ћу покушати да га из мртвих вратим. Из мртвих! Као Исус Лазара...
- ЗОРИЦА: Ти ниси Исус, Душане!...

- ДУШАН: Нисам. Тачно, нисам Исус... Али, отац сам ! Родитељ сам...
- ЗОРИЦА: И судија...
(Плачно)
И судија... Јадно моје дете.
(Прилази Сџојану и милује ѓа њо коси)
Јадно наше дете...
- ДУШАН: (Иронично)
Наше дете. Зар је он дете, Зорице?!... Човек... Мртав човек...
- ЗОРИЦА: Како можеш тако, Душане?!...
- ДУШАН: Како могу?... Тако је. То је истина коју ти нећеш да видиш...
- ЗОРИЦА: Срце ме боли кад те тако слушам... Овде ми се кида...
- ДУШАН: Знаш...
- ЗОРИЦА: Знаш, а ипак тераш своје... Сигуран си да ћеш га?...
- ДУШАН: Надам се... Дошли смо до: или или. Нема ту шта више да се премишља и колеба. Или да, или бу... Живот или... Нема друге. Не могу више да гледам како ми пред очима умире... Не могу! И нећу, разумеш ли? Знаш ли како сам се јутрос осећао кад сам га у парку, у жбуњу, нашао овако згрченог?
- ЗОРИЦА: Знаш, Душане... Али, обећао је...
- ДУШАН: Обећао? Шта је његова мртва реч? Шта, човече?!
- ЗОРИЦА: (Плачући)
Ни њему није лако, Душане... Не знамо ми шта је све... Какви су ломови у његовој души... Шта ће кад дође себи?... Кад се пробуди и види где је... Кад му затреба опет... Кад...
- ДУШАН: То више није његова брига!...
(Смиреније)
Ни твоја.
(Одлучно)
То је моје... Иди сад. Ноћ ће ускоро. Не волим да возиш по мраку...

- ЗОРИЦА: Не терај ме од вас... Остала бих још мало. Да распакујемо... Собу да вам средим. Могла бих и јело за неки дан да вам скувам...
(*Молећиво*)
Да останем бар ноћас...
- ДУШАН: Рекох да идеш! Боље је да будемо сами кад наступи криза... Не желим да то гледаш...
(*Осмехнуто*)
Умем и у кухињи да се снађем, не брини... Не брини више него што мораш.
- ЗОРИЦА: Како, црна, да не бринем... У овој недођији...
- ДУШАН: Недођија или не. Ми дођосмо у своје... Па шта нам Бог да...
- ЗОРИЦА: Не љути се одмах... Колико дуго ће та твоја “терапија” да потраје? Реци ми бар то...
- ДУШАН: Мислио сам, Зорице, да си схватила. Док се не роди или не умре...
- ЗОРИЦА: Не помињи ми ту ужасну реч, молим те!... Ти ћеш га својом суровошћу заиста убити, Душане!... Не буди груб са њим, обећај ми...
- ДУШАН: Не будали, жено. Иди и не брини. Мој је колико и твој. Боли и мене колико и... Иди!
- ЗОРИЦА: Мајка сам му...
(*Ошвара шорбицу и из ње вади кувџу*)
Узми. Нека му се нађе... Кад буде у кризи...
- ДУШАН: (*Бесно*)
Зар то!? Нема више таблета. Нема шприцања. Нема траве. Нема хероина!... Нема!!!... Разумеш ли ти?!...
Нема!
(*Узима кувџу и баца у шпорет*)
Нема!...
- ЗОРИЦА: Лекови за смирење... Није то...
- ДУШАН: (*Мирније*)
Рекао сам.
- ЗОРИЦА: Мислила сам... за сваки случај... За не дај Боже... Ако не може да издржи...

ДУШАН: Теби као да још није јасно, Зорице. Мора. *Мора!* Мора да издржи. Морамо и он и ја. Морамо ако хоћемо да живи... И немој да си му кријући дотурала. Тако ми Светог Јована, убићу те!

ЗОРИЦА: Ја...

ДУШАН: Знам... Иди већ једном!

ЗОРИЦА: *(Прилази оїеїї засїалом Сїїојану, љуби га и милује по коси. Плачући иде враїицама)*
Како ћу ја сама?... Како ћу сама са собом и својим страхом?

ДУШАН: *(Помирљиво)*
Онако како мораш... Иди!...

ЗОРИЦА: Доћи ћу у суботу, храну да вам донесем...

ДУШАН: Ни случајно! Имамо довољно за месец дана.

ЗОРИЦА: Али...

ДУШАН: Рекао сам: За месец дана!

ЗОРИЦА: *(Излазећи)*
Како си ти суров, Душане... Немилосрдан...

ДУШАН: *(Праїи је до їрема)*
Онакав сам какав сам. Не знаш ме од јуче...

ЗОРИЦА: *(Одлази са сцене шмркћући)*

Поїом звук ауїа у одласку.

ДУШАН: *(Враћа се у собу. Гледа у склуїчаної Сїїојана. Док га свлачи до веша)*
Е, мој сине... Мој, црни сине. Нека нам је Бог у помоћи... Или или...
(Покривши га, насїави да оїївара куїије и намирнице размешїа по полицама. Из куїије вади їанак ланац дуї неколико мейара с по једном "лисицом" на крајевима. Премешїа га несвесно по рукама а онда сїавља на сїо а њихов кључ, везан їраком, сїавља око враїа. Леже на друїи кревеї обучен и зуре у їреде над собом)

Свеїла се гасе. Ноћ.

Свеїла се појачавају. Свиїање. У даљини се чује писак локомойшве и кукурикање йейлова.

Душан ложи шїедњака и на њега сїавља лонац са водом у коју сїавља некакве шравке. Седа за сїо и у свеску нешїо записује. Пошом замишљено зуре у Сїојана климајући злавом као да са неким води нечујни разгвор.

Исїи и Драгомир.

ДРАГОМИР: (Улази на шрем и куца у оквир ошворених врашїа)
Да ли ме то очи варају?! Душан?... Душан, брате. Нико други до он...

ДУШАН: (Изненађено)
Ја сам... Душан... О, то си ти, Драгомире!

ДРАГОМИР: (Закорачи унушра)
Ја, брате... Него ко...
(Поздрављају се)
Сто година се нисмо видели!
(Види Сїојана, шїхо)
... А ја сам се разгаламио... Тако ти је то код мене: или ћутим или вичем. Нема средине. Не знам као остали нормалан свет... Подивљао сам, пријатељу... Који те ветар нанесе после толико година?

ДУШАН: Седи, Драгомире... Ето... Решио сам...

ДРАГОМИР: Ма, пролазим ја, ономад, овуда и видим... Не могу очима да поверујем. Све раскрчено, очишћено... А баш си био запустио... Свуда коров и коприве. Као уклето, не бај Боже... Провирим кроз прозор окречено!. Е, сетио се Душан огњишта крај којег се родио, мислим. Мора да га је старост привукла овамо.

ДУШАН: Остаресмо... Остаресмо, мој Драгомире...

ДРАГОМИР: Па... Нанизале нам се године поприлично...
(Гледа у Сїојана)
Син?

ДУШАН: Син...

ДРАГОМИР: Спава момак... Хајдемо напоље да не сметамо детету. Нека одмара. Ја сам ти у соби као курјак у кавезу. Навикао сам на ширину...
(Излазе на шрем и седају на сїейенике)
Вратио си се. Сви се враћају. Вуче вас завичај...

ДУШАН: Вуче...

ДРАГОМИР: Само, брате, ви градски исписници сте ми некако одртавели. Иње вам попало по коси.

ДУШАН: Године... Бриге...

ДРАГОМИР: Пензија?

ДУШАН: Не.

ДРАГОМИР: Одмор?

ДУШАН: Тако некако...

ДРАГОМИР: Е, брате, нигде се нећеш одморити као овде. Ја сам се увек чудило шта то тражите по та разна мора и бање. Овде је рај божји. Ваздух чист, опојан од трава и шума, да се онесвестиш од миомириса и свежине. Од воде трну зуби и усред лета. Ма, шта да ти причам... А ви се акате тамо по беломе свету, а овде вам се куће урушиле, гробови заравнали и урасли у шипковину... Грехота божја... Ја сам се распричао. Па како си ми ти, Душане?

ДУШАН: *(С уздахом)*

Како?... Како тако... Жив сам... Живи смо, мој Драгомире.

ДРАГОМИР: Увенуо си, невесео, нешто те мучи, видим... Да ниси болестан?... Жену ти не видех...

ДУШАН: Добро смо и она и ја... Довезла нас је...

ДРАГОМИР: Добро је што си сина довео да види где су му отац и дед рођени... Да упозна родбину...

ДУШАН: Црно добро, мој Драгомире...

ДРАГОМИР: Што ти тако, човече?... Да није дете, не дај Боже?...

ДУШАН: Он... Због њега смо овде...

ДРАГОМИР: У небо му!... Није, ваљда нешто озбиљно... Тешко?

ДУШАН: Најтеже, чини ми се...

ДРАГОМИР: Опрости ми, Душане. Не замери што сам се разгаламио... Обрадовао сам вам се...

ДУШАН: Не криви себе, пријатељу. И мени је драго што смо се срели...

ДРАГОМИР: *(После крајње љаузе)*

Зазимићете овде. Видим донели сте секире и тестеру.

- ДУШАН: Надам се...
(*Ведрине*)
Ако нам шумар дозволи да оборимо неко дрво.
- ДРАГОМИР: Оборите, брате, колико вам је драго... Како ће он?
Знаш какве су зиме овде?
- ДУШАН: Није Стојан болестан од неке... природне болести.
Болестан је на други начин...
- ДРАГОМИР: Није ваљда... Нервно?...
- ДУШАН: Не. Није ни то... Дрога... Дрога, мој Драгомире...
- ДРАГОМИР: (*Подигне се. Седне*)
Дрога?! Ух, небо му!... Шалиш се, Душане?
- ДУШАН: Није ми до шале.
- ДРАГОМИР: И није, Бога ми... Ја онако, лупих... Како... Од кад,
црни мој Душане?
- ДУШАН: Како? Од када? Не знам ни сам... Од кад се вратио с
ратишта видимо...
- ДРАГОМИР: Казао вам?
- ДУШАН: Ма, не... О томе се ћути... Ни са ким не говори.
- ДРАГОМИР: Занемео? Ко зна шта је тамо преко главе... Није ни
чудо... Дете...
- ДУШАН: Прича сам са собом, чули смо га... Са нама...
(*Одмахује главом*)
- ДРАГОМИР: Можда је љут на вас што га нисте, као други што су
децу своју склонили...
- ДУШАН: Не. Није то... Сам се пријавио...
- ДРАГОМИР: Добровољац?!... Аааа... Значи: разочарао се... Увек је
то тако после...
- ДУШАН: Није нам дао прилику да било шта урадимо, да по-
причамо. Идем рече, и оде.
- ДРАГОМИР: Вратио вам се жив, хвала Богу...
- ДУШАН: Понекад сам помишљао да је боље да се није ни
враћао...
- ДРАГОМИР: (*Запањено*)
Шта причаш, човече?! Како можеш тако за своје
дете?...

- ДУШАН: Кад отац тако каже, онда можеш да замислиш какав пакао и несрећу носи у души.
- ДРАГОМИР: Душане, зар је толико озбиљно?... Ух, небо му...
- ДУШАН: Озбиљније и болније не може бити, мој Драгомире... Дошли смо до дна.
- ДРАГОМИР: Црни, мој Душане... Црни, мој Душане, брате слатки... Зло те вратило огњишту... А ја сам се обрадовао...
- ДУШАН: *(Одлази до вратица и ѓледа унутира. Враћа се и седа)*
Спава... Зло... Велико зло.
- ДРАГОМИР: Спава?... Ако, ако... Да запалимо...
(Вади кушију и ѓружа му)
Опрости ми што ћу те питати...
- ДУШАН: Хвала. Оставио сам дуван кад ми је било најтеже... Да му покажем да воља побеђује... Питај слободно, Драгомире...
- ДРАГОМИР: Како си ти, писмен и уман човек, дозволио да ти дете... тако пострада?
- ДУШАН: Како? Не забадај ми шиљак у рану...
- ДРАГОМИР: Ја... нисам имао намеру да те повредим.
- ДУШАН: Знам, пријатељу. Крвари она и онако... Како?... И сам се питам. Поједе ме то питање... Могао бих да ти причам, као што то себи чиним недељама, месецима, а да прави одговор не добијеш. Кад, како смо се један од другог одбили, како смо се изгубили, кад нам се измакао? Мој пријатељу, тешко је то објаснити. Десило се некако неприметно, само по себи, неосетно... И сад смо ту где смо. Плаћамо сви...
- ДРАГОМИР: Деси се то... Ниси једини... И ја сам се бојао да ми деца не... Контао сам, дао ми Бог доста времена да сам сам са собом. Обично више мислимо на стицање него на оне који ће тај иметак да наследе.
- ДУШАН: У праву си, на жалост...
- ДРАГОМИР: Зато се теби чудим... Оно, није он дете.
- ДУШАН: Дете је лако држати на узди, али, шта са младићем? Мислио сам: одрастао је. Студент. Срамота је контролисати га. У његовим годинама имао сам њега и још пет стотина породица о којима сам морао да бринем...

ДРАГОМИР: Е, у наше време!... Друго је ово...

ДУШАН: Друго и наопако. Све се претумбало... Из пете брзине убачени смо у рикверц... Сад, како нам је тако нам је. Нема нам друге... Како су твоји?

ДРАГОМИР: Да не хулим на Бога... Добро. Није ми прилика, кад чујем твоју муку, да се хвалим. Задовољан сам.

ДУШАН: Драго ми је да сте добро. Надам се да ћемо и ми то... Желим...

ДРАГОМИР: Желим, то је права реч... Човек се разболи и умре кад жељу за животом изгуби. Посматрам људе. Колико старих у селу доле живи дуго, као да им је смрт изгубила адресу, само за то што се надају да ће им деца доћи из белог света. Чекају и опиру се годинама. Ако жели и он ће...

ДУШАН: У томе је проблем, мој пријатељу. Он не жели. Дрога му је отела вољу... Ала је то која само себе жели... Он само због ње живи. Својим животом, младошћу својом је храни... И нашим, Зорициним и мојим... Зато сам и побегао овде, да одвојени од свих призовемо жељу за животом...

ДРАГОМИР: Ако, ако си... Е, мој Душане... Мој Душане. Нагло посекосмо корене. Заборављамо да из корена старог дрвета израстају изданци. Привијају се и ослањају на старо стабло док не ухвате сунце. Старо се дрво сече и обара...

ДУШАН: Ми сечемо младо. Увукао се црв зла у младост нашу и изнутра пороцима разара нам будућност, нацију. Сети се, Драгомире, кад си први пут чуо за педера и лезбејке?

ДРАГОМИР: Кад? Па... право да ти кажем, ни сад не знам тачно шта му је то, само чујем дигла се некаква галама...

ДУШАН: *(Иронично)*
Граже права. Мушки да с мушким, женске с женским да се венчавају... Децу да усвајају...

ДРАГОМИР: *(Збуњено)*
Е?... Како?... Туђу децу да?...
(Кроз смех)
Па што, човече, сами своју не направе?!...

- ДУШАН: *(С ироничним осмехом)*
Па, сад... Човечанство напредује, Драгомире... Можда ће и то једном моћи
(Озбиљно)
Мој Драгомире, некада, у нашем крају, у селима нашим, за такве појаве нисмо ни имали име, нисмо ни знали да... Сад нам у домове и, у куће приказују како се у беломе свету трте и лижу. Уче нам децу, брате. Тако је почело и са дрогом. У штампи за младе писало се, под видом критике, где, по којој цени се набавља дрога, како се користи... И...
- ДРАГОМИР: Често и не стижем да гледам телевизију. Понекад ме је срамота од жене кад видим како се... Гледамо у страну и она и ја... Него реци ти мени, шта ћеш са дететом?
- ДУШАН: Шта? Оно што једино могу, што нам је остало. Све смо испробали. После сваког лечења бивало је још горе. Мало побољшање, колико да се опустимо и предахнемо, а онда пакао. Све своје је продао, женин накит и моју некакву уштеђевину за црне дане, а црњи ми неће доћи. Дошло је дотле, или да га убијем или да продам и стан и дам му да се сам убије.
(Устјаје и ојетџ одлази до собе. Враћа се)
- ДРАГОМИР: *(Полућласно, више за себе)*
Зло, велико зло је та дрога...
(Душану)
Како то да власт, држава то не...
- ДУШАН: Зашто? Е, мој пријатељу, богатство се стиче само на туђем зноју или туђој несрећи. Зато се и ратови воде? Шта мислиш, власт не зна ко производи и шири дрогу. Знају кад неко прдне, а то... Ма, хајде, причам ти причу.
- ДРАГОМИР: Чујем да неке хапсе...
- ДУШАН: Хапси се и убија само конкуренција... Схватио сам ја да само родитељ мора своје дете да брани. Зато... Оптеретих те својом муком. Опрости... Добро је што си наишао. Одавно нисам ни са ким овако причао.
- ДРАГОМИР: Треба се растеретити покадкад... Мало ко би тако као ти о свом детету. Ниси се изменио: Правац у средца. Обично се такве ствари прикривају...

- ДУШАН: То не чини истину мање болном.
- ДРАГОМИР: Храбар си ти, Душане... храбар
(Усїаје)
Идем сад. Навратићу опет. Могу ли како да ти помогнем?
- ДУШАН: Само нам Свевишњи може помоћи, мој Драгомире... Да. Треба ми млеко козје. Два литра дневно. И сир. Плаћам, наравно.
- ДРАГОМИР: Само то? Добићеш јутром или вечером. Коза сад има довољно. Идем да ме виде људи.
(Пребацује љушкy љреко рамена и одлази)
- ДУШАН: (Праїи га љољедом. Осїаје да седи замишљено)
Док Душан и Драгомир разговарају Сїојан се буди. Гледа околo. Кад чује Душанове кораке, учини се да сїава. Ослушкује разговор. Кад Драгомир оде а Душан осїане да седи наїољу, Сїојан усїаје, љражи своје сївари. Дрхїаво љреїура љо цейовима јакне, оїїїава њену љосїаву и љокуша да је љоцейа. У замаху удара лонче које се сїола љада на љод.
Душана љај звук оїомене, брзо улази у собу.
- ДУШАН: (Из оквира враїа)
Устао си, Стојане?... Шта тражиш?... Нема тога... Нема!... Све сам ја већ прегледао... Чисто је...
- СТОЈАН: (Гледа га бесно, дрхїи и даље љреїура и љражи у љосїави јакне)
- ДУШАН: Рекох ти... Улудо цепаш... Смири се, Стојане... Нема! Утуви то себи у главу. Нема! Нема више фиксања! Нема.
- СТОЈАН: (Пође враїима. Бесно шуїне лонче)
- ДУШАН: Куда?!... Нема одавде изласка! Нема више бежања...
- СТОЈАН: (Покушава да се љровуче крај Душана)
- ДУШАН: (Хваїа га за рамена, дрмуса)
Нема више!... Разумеш?! Крај!... Схвати...
- СТОЈАН: (Покушава да му се оїїрѓне. Дрхїи од беса и кризе која наилази. Пада на љод и љокушава љузећи да изађе)
- ДУШАН: (Узима ланац с лисицама са сїола, једну сїавља себи а друѓу њему око зглоба)
Хоћеш напоље?! Хоћу и ја... Идемо, Стојане!
(Подиже га и једну руку љребацује себи око враїа.

*Држећи ѓа око сїрука изводи у дворишїе. Сїојан
їосрће. Пада. Подиже ѓа)*

*Ходај!... Ходај, кад ти кажем!... Тако... Тако, сине...
Можеш ти... Можеш... Мораш!*

СТОЈАН: *(Више вуче ноге їо їлу док ѓа Душан носи)*

ДУШАН: *Устани!... Усправи се, Стојане...*

(Очајно – крик)

Ходај!!!...

СТОЈАН: *(Извлачи руку и їада на їло. Дрхїи. Прсїима коїа,
ѓребе їло, їокушава ѓлавом да удари о земљу)*

ДУШАН: *(Пада крај Сїојана. Предахне країко, диже ѓа и
односи као цак ка виру)*

*Чује се їљусак їшла баченоѓ у воду. Сїојанов врисак и Душанов
ѓлас: Усїрави се!... Сїани на ноге, Сїојане!... Пробуди се, несрећо
моја!... Вода, вода је їо, не бој се... Сїојане!... Диши, Сїојане!...
Диши!... Диши, сунце їи јарко! (Шамари) Диши!... Диши, кад їи
кажем! Тако... Тако, сине... Усїрави се!... Не сїежи ме!... Усїани!...
Усїани!... Нећеш, синко!... Нема бежања!... Тако... Смири се!... Сїа-
ни!... Не можеш їокидаїи!... Још мало... Овако је Јован исїеривао
ђавола!... (Пљускање воде) ... Нећеш... Нећеш!... Усїрави се!... До-
сїа је за данас... Сїани да їи ѓаће навучем... Усїрави се... Друђу
нођу... Друђу!... Пребаци руку їреко мођ рамена... Тако, їако...
Идемо. Усїани!... Чекај... (Сїењање од најора. Носи ѓа їреко
сцене. Уноси ѓа и сїавља на кревет. Обојица су мокри. Дрхїе.
Трља ѓа убрусима) ... Као два їокисла їса... Дрхїиши, Сїојане...
Дрхїи... Боље од зиме и воде... Вода је їочейак живоїи... Живої и
лек... Оїраїи... Исїраїи оїров... Вода ће све да извуче... Из воде се
рађамо... Водом ћемо, Сїојане... (Увија ѓа у черѓе, уїоїљава кло-
нулоѓ. Одлази до шїедњака и у лонче захваїа чај).*

СТОЈАН: *(Дрхїи. Урличе. Покушава да удари у зид. Нарко-
манска криза)*

ДУШАН: *(Сїречава да ѓлавом удари. Покушава да му да чај)*

*Пиј Стојане. Што више течности испијеш пре ћеш се
ослободити немани која јауче у теби... Узми, сине...*

(Молећиво)

Узми... Гутљај само...

СТОЈАН: *(Удара лонче. Течносї се їросиїа)*

ДУШАН: *(Захваїа їоново)*

Пиј кад ти кажем!...

СТОЈАН: *(Гледа ѓа и дрхїи)*

- ДУШАН: Лакше ће ти бити, сине...
(Молећиво)
Неколико гутљаја бар...
- СТОЈАН: (Удара њоново и лонче њада на њод)
- ДУШАН: (Узима лонче, захваћиа чај, хваћиа ља за косу, њовлачи му љлаву назад и сииа у зинула усџиа)
Гутај!... Гутај, Сунце ти јарко!... Гутај или ћу те!...
- СТОЈАН: (Гуџиа силом. Увија се. Грчи)
- ДУШАН: Тако Стојане... Силом гутај...
- СТОЈАН: (Врџии љлавом. Чај се ѡпросиџиа)
- ДУШАН: Гутај!... Кад си могао она говна...
(Сииа му бесно)
Гутај!... Гутај, јебем ти!! Узми, Стојане... Пиј!... Отвори уста!... Изнутра да исперемо... Зини! Зини, Сунце ти небеско! Зини кад ти кажем!... Зини!
(Силом му оџвара сџиснуџие вилице)
Зини!... Пиј!... Чај је то... Од хајдучке траве... Чудо од чаја... Лечи све... Отвори уста кад ти кажем!
(Шамара ља)
Пиј!
(Сииа му силом у зинула усџиа)
... Гутај! Гутај, несрећо!... Гутај, угушићеш се!...
- СТОЈАН: (Пије. Гуџии се и ѡвраћа)
- ДУШАН: (Пуџиџиа лонче да ѡдне крај креветџиа, заџрли ља клечећи крај креветџиа. Грцаво)
Неће тебе тата!... Не бој се... Неће тата, сине... Не дам те... Не дам те!...

Свеџила се заџамњују.

Сцена II

Истио као и у првој сцени. Венац лука виси са ѓреде и свежњи пржава за чај. Неки дејтаљи су промењени како би се зајазило да је време протекло. Јабукe и крушке на полицама. Рана јесен. Лампа је утаљена. Вече.

СТОЈАН: *(Лежи будан у свом кревету. Један крај лисица је око Душанове а дружи око његове руке. Зури у таваницу)*

ДУШАН: *(Седи за столом и нешто записује у свеску. Прекида писање и скида наочаре. Гледа у Стојана)*

Не спаваш?... Ћутиш... Ћутиш. Било би нам лакше кад би смо причали... Речима се отров истаче из душе, Стојане... И да се као људи посвађамо боље је од монолога које у себи чујемо. После свађе је као после кише... Љут си?... Још си љут... разумем те... Понижавајуће за обојицу. Више за тебе... Као пси смо на ланцу... Шта могу, Стојане. Морамо ланцем да се вежемо кад смо друге везе покидали... Зар мислиш да је мени драго да те овако... Имаш разлога да ме мрзиш... Ако, не смета ми, а боли... боли. Проклето боли... Понекад сам и ја мрзео свога, оца, деду твога, Стојана... Сад ми се само чини да сам га мрзео. Што сам старији то ми је дражи, Бог му души мира дао, јер све више личим на њега. И глас, и кашаљ мој, покрети а вероватно и размишљање моје је све више његово. Препознајем се сећањем на њега... Ти га ниси упознао. Нисам ни ја свог деду Душана. Само из прича. Нама Србима је суђено да не растемо на дедином крилу. Именима им животе продужавамо. Да је среће сад би могле три генерације да се сустигну... Има шансе... Мораш ми пружити задовољство да свог унука дупкам на коленима... Не мршти се... Биће, биће,... Издржали смо три месеца. Прва криза, она најтежа, је за нама. Још мало па ћеш ти бити... Тасин си ти изданак...

Сећаш се шта сам ти причао о Таси и Совики... Заборавио си?... До Тасе наше сећање досеже... Шта он теби дође?... Чекај, идемо уназад до њега... Стојан ти је деда, његов отац Душан прадед, а његов отац Милојко, чукундеда, а његов отац Таса, пра прадед, или аскурђел. Чудне ли речи аскурђел. Турска вероватно. Слушаш ли ме, пратиш ли?... Е, тај твој аскур-

ђел доселио се у ове крајеве однекуд из далека. Нико не зна одакле, а он није баш био вољан да каже. На овој чуки, далеко од села саградио је брвнару... За Тасу се приповедао да је имао моћ над биљем и водама. Што калеми у пролеће процвета. Ето и ми беремо караманке које је он калемио. А, где будаком удари, ту вода загргоди!... Кажем ти; тако се причало...

Елем, загледао се Таса у сеоску лепотицу Совику. А ни она није била равнодушна гледајући његову снагу и мушку лепоту. Слао јој он поруке и опипавао да ли би се удала за њега. Совика је била рада, али уз један услов за који се мислило да га је немогуће испунити. На месту где је сада вир у коме се ми свакодневно купамо била је вртача у којој се и у најкишовитијој години вода није задржавала. Порозне земље гутала би сваку кап. Е, Совика је баш ту хтела извор!... Да његову моћ над водом провери, из женског изволевања, или да воду не би вукла из далека, ко зна. Све може да се промени, мој Стојане, али женска ћуд остаје свагда иста...

Кад је Таса то чуо, само се загонетно насмешио.

Шта је он радио, и да ли је нешто чинио, или се то само по себи догодило, то је само он знао. Тек, не прође много времена а вртача се поче пунити водом. Таса тад оде до Совикиног оца, како је ред, и заиска њену руку. Да ли због Тасиног непознатог порекла или је имао у виду неког богаијег момка, не знам, тек, овај га одби... Није те моја прича успавала?... И Совика је избегавала да им се погледи сретну. Ваљда није смела очеву реч да прекорачи. А кад се Таса и трећи пут вратио неостварене жеље, зашао је у шуму, урликнуо као курјак и секиром три дана секао и обарао церова дебла... Издувао се и смирио...

Кажем ти ја да у нама тече његова крв...

Не прође неко време и Совика би испрошена. Дошли сватови. Од прангија јечала је долина. Кад је брат из куће изводио Совику да је преда деверу и зету, изненада, као вихор улетео је Таса на коњу, црном као најдрња ноћ, зграбио Совику, посадио је крај себе, сабљу што је у зубима држао, узео у руку, размахаво се њоме и исколачених очију одјурио крај изненађених и уплашених сватова. Причало се да се млада није оти-

мала већ се чврсто држала за њега да са коња не падне... Аскурђел твој се тако женио...

Смешиш се... Ако мислиш да је побегао од потере која је одмах за њим појурила, вараш се... Дојуре они овде... Али, Таса јој још у трку вео покидао. Зауставио коња крај вира, скинуо младу са коња и са њом скочио у воду. Кад је потера стигла, нашла их је голе и загрљене. Совикин отац хтеде да убије Тасу, али кад чу несуђеног младожењу да каже како таква Совика и није за његову кућу, опсова и младожењу и Тасу и врати се у село...

Причало се да су се Совика и Таса често купали у виру у ноћима пуном месечине. Ко зна, можда то и није само прича. Сви ми његови волимо воду. Њом се опијамо и лечимо...

СТОЈАН: *(Накашље се и њокривач ѓужва нервозним рукама)*

ДУШАН: Причам... Причам да запамтиш. Да свом сину пренесеш... Нешто сам и записао, али живу реч дете боље упамти. А кад остари, сети се. И ја се више сећам онога што сам као дете уз огњиште слушао... Можда би ти да спаваш? Досађујем ти... Дуга је ноћ за моје године. Кратим је причом. Заспи ти слободно...

СТОЈАН: *(Чеше се нервозно)*

ДУШАН: Ти и ја морамо да идемо још неко време истим путем. После ти настави са својим сином. А он ће са својим. Такав је ред. Мој Стојане, ако досадашњи пут нисмо умели паметно да искорачамо, хајде да бар остатак... Да ти касније не буде жао, као мени сад, што са својим оцем нисам умео да... Касно сам се сетио, знам да тако мислиш... Осуђујеш ме... Осуђујем и ја себе. Зато ти и причам...

СТОЈАН: *(Окреће се ка зиду)*

ДУШАН: Спавај... одмори се. Од мене и...
(Прилази му и њокривач му њриљубљује уз леђа, ушумикава ѓа)
Уморих те... Кичму увек треба утоплити...
(Гаси лампу и леже у свој кревет)

Сїавају.

Сан.

СТОЈАН: *(Немирно сјава. Бунца неразговейно. Трза се. Месечина му обасјава лице и буди ђа. Устаје и прилази прозору и џледа у дворишће)*

Таса и Совика.

ТАСА: *(У дугој, белој кошуљи. Води Совику за руку)*
’Ајде... Не застајкуј ми...

СОВИКА: *(У дугој кошуљи извезених рукава и оковрајника. Иде нерадо и йокушава руку да извуче)*
Стани мало, молим те!... Што си запео, човече... Да ти кажем... Ја се не бих ноћас купала...

ТАСА: *(Иронично)*
Не би?!... Ма, немој! Ти не би... Хоћеш, хоћеш... Хтела си језеро крај куће...

СОВИКА: Ја сам то само онако... Не знам ни сама зашто... Да те искушам...

ТАСА: Онако, или овако – што си пожелела – добила си... Е, сад ваља то и користити.

СОВИКА: Што си запео баш ноћас?...

ТАСА: Ех... Мерак ми је... Хтела си Тасу да кушаш, да се поиграш... Мислила си: не може то он... Е, видиш, може Таса све кад хоће... И у инат.

СОВИКА: Знам, уверио си ме већ... Пустите ме сад!

ТАСА: Ухватила си се у коло, снашо. Мораш да играш...

СОВИКА: Видиш ли ти које је ово доба? Снег само што не наврне...

ТАСА: Па, шта?... Божја ноћ... Млекоом заливена...

СОВИКА: Видеће нас ко на овој месечини...

ТАСА: Видели су нас, Совика, сви који су требали да нас виде.
(Смеје се)

СОВИКА: Разболеће нам се чедо... Побацићу, бојим се...

ТАСА: Не страши се, Совика.
(Смејући се)
Што Таса калемити то се одмах прихвати и процвета.
(Смеје се ѓрлено)
Калемити ја и у лето поново.

- СОВИКА: Бојим се да нећеш стићи, човече мој. Видиш ли ти какво је време настало. Прича се, само што није плануло... Да се вратим ја у постељу, а ти се бањај кад ти се напело сву ноћ ако хоћеш.
- ТАСА: А, не могу сам. Навикао сам са тобом... Удвоје је лепше...
- СОВИКА: У троје!... А дете, њега си?... За њега се не бојиш? Није те страх...
- ТАСА: Тасино је то семе, жено. Нека се челичи да нам потомци буду здрави.
(Нежно је гледи по сїомаку)
Плива мој син у свом виру...
- СОВИКА: (Извија се кокејно)
Јој!... Немој!... Студено ми је.
- ТАСА: (Овлаш је загрли и привуче себи)
Зар крај мене? Ма, загрејаће тебе Таса... Има као бубњара да...
- СОВИКА: (Кокејно)
Јој, немој!... Пустите ме, 'ајдуче!... Нећу...
- ТАСА: (Нежно је повали на тиле, коцрљају се сценом, љуби је)
Хоћеш, хоћеш...
- СОВИКА: (Кокејно цичи)
Немој!... Тасо!... Дете ћемо... Јој!...
- Седају задихани.
- ТАСА: Не страши се, Совика... Што Таса закове, ма то... Их!...
- СОВИКА: (Удара за рукама. Обара поглед)
Шта причаш, Бог те не убио!... Чуће ко.
(Окреће се од њега. Усїаје. Оишишла би)
Није ми добро... Глава ме боли...
- ТАСА: (Усїаје и он. Хватиа је за руку и окреће себи)
Е, кад мене боли ја рипим у вир... Ма, боли тебе нешто друго, контам... Хајде реци шта ми те мучи. Не око-лиши, Совика.
- СОВИКА: Глава, рекох.
(Гледа преда се)
- ТАСА: (Подигне јој браду да га у лице гледи)
Кажи... Ма, кажи свом Таси...

- СОВИКА: Ја... Ништа... Само глава ме...
- ТАСА: Е?... Кажи... Кажи слободно!... Знам те ја, не можеш ме слагати...
- СОВИКА: *(Оклевајући, љеда у њод)*
Јеси ли се и са њом купао по месечини?
- ТАСА: *(Пустии јој браду. Зајечен)*
Са њом?... Којом?
- СОВИКА: Оном што си је пре мене имао... Због које си побегао у ову забит.
- ТАСА: *(Замишљено. Више за себе)*
Са њом?... Једном само... Само једном...
(Радознало)
Ко ти је, славе ти, то уденуо у уши?
- СОВИКА: Нико, 'арамбашо!... Знала сам, знала сам почим сам те угледала... Осетила сам да си од ње побегао... Зато сам се инатила.
- ТАСА: *(Изненађено)*
Е?... Осетила?!
(Мало иронично)
Ма шта ми наприча...
- СОВИКА: Чујем је у ноћи како вршти у твом срцу док крај мене лежиш...
- ТАСА: Е?...
(Замишљено)
Чујеш оно што желиш да чујеш... Мртви су неми, неми, Совика...
- СОВИКА: Мртва?... Како?... Ти то мене... Ма, буди ме из сна... Сваке ноћи ме буди. Не да ми мира... Она?... Лепа?
(Кокејно)
Лепша од мене, признај!...
- ТАСА: Не сећам се више... Покрио је твој лик одавно...
- СОВИКА: *(Дурљиво)*
Нећеш да ми кажеш... Знам... Памтиш је.
(Плачно)
Знам да је сањаш...
- ТАСА: *(Сејно)*
Не, не сањам је... А волео бих да могу, понекад, признајем...

- СОВИКА: Ето!... Знала сам!...
(Плачно)
Знала сам да њу још увек...
- ТАСА: Ма дирам те, само... Истопило је време њен лик...
Попило, Совика... Избледело... Идемо! Утулиће се
месечина...
- СОВИКА: Нећу!... Нећу више никад са тобом да се купам...
(Дурљиво)
Нећу, нећу да знаш!...
- ТАСА: Нећеш?! Ма, шта кажеш?! Нећеш?
(Шаливо)
Е, јаће моје, неће ни прасе на свадбу па иде начело
сватова!...
(Зџраби је у наручје и носи ка виру)
- СОВИКА: (Кокетно врисне, брани се као и ошима неко време,
удара за рукама у њрси и леђа а њошом се њривија уз
њеџа. Нежно)
Јој, како бих ја без тебе, бркати мој 'ајдуче... Како
бих. Ја...
- ТАСА: (Смеје се џрлено и задовољно)
Чује се ѡљусак у воду. Совикина цика и Тасино брундање и смех.
Дворишиће и сцена ѡноу у мрак. Сїојан се враћа у кревети. Мрак.

Сцена III

Исїа као и ѡреїходна. Промењен неки деїаљ само. Јуїро.

- ДУШАН: (Сїоји крај Сїојановоџ)
Стојане... Хајде, сине, време је... Устани!
- СТОЈАН: (Лако се буди. Навлачи фармерице. Узима ѡаїиике)
- ДУШАН: Остави патике! Још можемо боси. Табанима да осе-
тимо земљу и росу. Кад босим ногама земљу газиш
знаш ко си, какав си и где си.
- СТОЈАН: (Ноџама одбацује ѡаїиике. Усїаје с креветиа)
- ДУШАН: У човеку постоје путеви енергије и воље. Као крво-
ток. На ногама и рукама су тачке, потстрекачи за
почетне осете. Њих додиром будимо, активирамо. На
длану нам је све записано.

- (Узима му руку)
Треба само прочитати. Што човек узме у руке, узме у своје срце.
(Гледа у длан)
... Линија живота ти је дуга... Линија срца изражена...
- СТОЈАН: (Гледа у длан)
- ДУШАН: Источни народи то одавно знају... Са длана читају све...
- СТОЈАН: (Извлачи своју руку)
- ДУШАН: (Пружа му млеко са стола)
Попиј... Узми... После купања ћемо качамак за доручак... Да очистимо желудац од отрова и једа у нама...
- СТОЈАН: (Испија млеко дугом жуљмајма)
- ДУШАН: Тако, сине!... Ништа здравије од млека.
- СТОЈАН: (Враћа флашу и нервозно цима ланац)
- ДУШАН: Опрости, Стојане, не могу још да те... Нисмо се још срели... Подавиј ногавице, велика је роса... Наквасићеш се до воде...
- СТОЈАН: (Спија и иронично се смешка)
- ДУШАН: (Сагне се да му подавије ногавице. Предомисли се)
Може и тако... Идемо!
- Излази са сцене. Чује се њускање воде и хуктање. После неког времена излазе и ирче око куће. Улазе у собу задихани. Облаче се. Кад Стојан треба да навуче рукав Душан ошкључа лисицу са своје руке, спава је на Стојанову руку која је већ обучена, а скинућу спаваља на своју. Стојан све то подноси као да се другом дешава.*
- ДУШАН: Ух, ух!... Топлије је у води него напољу. Јесен... Узми млеко.
(Са ишоретом узима чинију и спаваља на сто)
- СТОЈАН: (Испија млеко и једе ћулке)
- ДУШАН: Очврснули смо... Зорица се бојала да ћемо се разболети... Чини ми се да никад нисам био здравији... Доле ме нешто пробадало у грудима... Сад сам као дрен.
(Једе и он)
... Са дрвима смо при крају... Још данас, па снег може у госте да нам дође... Овакав качамак је моја мајка готовила... Драгомис је кајмак донео... Свиђа ти се, а?... Добро, ћутаћу не мршти се, Стојане.

Једу и ћуће.

СТОЈАН: *(Кад заврше са јелом ѿвлачи ланац)*

ДУШАН: Докле Стојане?!... Кад ћеш... Па, и цимање ланца је говор некакав... Зар сам ти толико зла учинио, сине?

СТОЈАН: *(Полази враїима)*

ДУШАН: *(Излази за њим)*

Опсуј, човече!... Лакше би ми било.

Чује се како иза куће ѿсїеришу и секиром цеїају дрва.

Исїи и Драгомир.

ДРАГОМИР: *(Прилазећи)*

Ехеј!... Ако вас шумар ухвати!... Пола шуме исе-косте!...

Излазе Душан и Сїојан. Задихани, ѿдвртуїих рукава.

ДРАГОМИР: Срећан вам рад, радници...

ДУШАН: *(Обрадован)*

О, Драгомире... Може нам се, шумар нам је пријатељ... Да предахнемо, Стојане?... Седи пријатељу... Сад ћемо и ми...

ДРАГОМИР: *(Седа на сїеїеник. Пушку одлаже недалеко од себе)*

За две зиме сте нацепали дрва...

ДУШАН: *(Седајући ѿред шумара)*

Ух баш ме умори ово дете... У мом сећању зиме су овде дуге и снеговите... Зато је боље да се обезбедимо...

СТОЈАН: *(Седа на тїруї ближе ѿуици)*

ДРАГОМИР: *(Вади кутїију са циғарейтама, ѿогледа у Сїојана ѿа је враїи у цей)*

И онако ми се не пуши... Сама рука пошла... Навика...

СТОЈАН: *(Чесїо се чеше ѿо тїелу)*

ДУШАН: Ма, запали ти слободно...

(Шаљиво)

Дуван душу држи, хлеб је навика,...

ДРАГОМИР: Лако је непущачима... Може ли се, Стојане? Овај матори не уме да стане.

СТОЈАН: *(Слегне раменим и незаинїтересовано гледа у даљину)*

ДРАГОМИР: Ја навратих... Вуче ме нешто вама. Кад ћете ви мени у госте?

- ДУШАН: Нисмо ми још за...
(Показује ланац)
Једног дана, свакако...
- ДРАГОМИР: Докле ћете тако, Душане? Срце ме заболи кад вас видим тако везане...
- ДУШАН: А што, Драгомире? Отац и син заједно, као пупчаном врпцом спојени... Докле ће? На Стојану је да одлучи...
- ДРАГОМИР: Време је да као људи... Да се сретнете... Човек се речју везује.
- ДУШАН: Ко се једном опекао, пријатељу... У њега је кључ...
- СТОЈАН: (Узима њушку, загледа је и проверава да ли је њуна)
- ДРАГОМИР: (Мудрије)
Кључ?... Свако има по један а живот хиљаду закључаних брава.
(Види њушку код Стојана. Лецне се)
... Стара је... И пуна. Од оца сам је наследио и не бих је ни за какву нову мењао... Колико је она лисица, вукова, дивљих свиња, а Бога ми, и по неку срну... Ручна израда... Укочи је... Овако, овде...
(Усмиане да му покаже)
- СТОЈАН: (Усмијаје и ујери њушку у Драгомира. Покрећом да му знак да седне)
- ДУШАН: Стојане, не играј се... Седи. Остави пушку...
- СТОЈАН: (Окреће цев ка Душану)
- ДРАГОМИР: (Нервозно)
Једном и празна пуца...
- СТОЈАН: (Нервозно се смеје)
- ДУШАН: (Гледа га мирно)
- ДРАГОМИР: (Ућлашено)
Стојане... Дај ми је...
- СТОЈАН: (Прислања цев себи у чело. Трејери)
Чује се звук аућа у доласку.
- ДРАГОМИР: (Усмиане, ња седне)
Душане!... Стојане!...
- ДУШАН: (Мирно као да се ништа не дешава)
Окишиће се, пирка са запада...
- ДРАГОМИР: (Гледа га замињено)

Ауїо сїаје, оїварање и зайварање враїа.

СТОЈАН: *(Дуже їушку и їуца у ваздух. Урликне. Исїуїїа їушку из руке. Смеје се и їрца исїовремено, сїуїїа на колена и нокїїма їребе їло)*

ДУШАН: *(Прилази му. Сїавља му своју руку на раме. Без речи)*

ДРАГОМИР: *(Узима їушку)*
Ух, небо му... Живог ме охлади, синко...

СТОЈАН: *(Гура Душана од себе)*

ЗОРИЦА: *(Ка сцени. Уїлашено)*
Стојане!!... Душане!
(Излази на сцену без једне цїїеле на нози)
... Стојане!!... Хвала ти Боже!
(Прилази му)
... Боже, што сам се!... Ноге ми се отсекле...
(Милује їа)
Дете моје... Јадно моје дете...

СТОЈАН: *(Смирио се. Подиїне руку да је удаљи од себе)*

ЗОРИЦА: *(Види ланац)*
Душане!!... Имаш ли ти душу, човече?!...

ДУШАН: *(Мирно)*
Знаш ти...

ЗОРИЦА: *(Одлучно)*
Докле, бре!?!... Докле, човече?! Скини му ово чудо...

ДУШАН: *(Мирно)*
Ослободи га сама...

ЗОРИЦА: Дај ми кључ!
(Узбуђено)
Нећу, нећу више!... Дај ми.
(Прилази му)
... Ни робијаше више овако не везују...

ДУШАН: Заједно робујемо...

ЗОРИЦА: Хоћу кључ, дај ми га!

ДУШАН: Хоћеш ти, видим.
(Одлучно)
А ја?
(Маше їлавом)
И Драгомиру сам рекао да је кључ код Стојана...

- ЗОРИЦА: *(Збуњено гледа у Сјојана)*
Не схватам... Зашто се, сине, не...
(Схваћи)
Реци му ти, Драгомире. Молим те. Тебе ће послушати... Дај ми кључ, Душане!
- ДРАГОМИР: *(Неодлучно)*
Ја... Тешко је, снајка, да ја могу... Они ће то сами разрешити.
- ЗОРИЦА: *(Плачно)*
Не могу... Не могу више!... Стално ми је та слика пред очима.
(Плаче)
Излудећу!... Шест месеци... Сама у стану... Оглувела од тишине... На коју страну окренем поглед видим вас тако... Не могу, не могу више!...
- СТОЈАН: *(Нервозно хода напред, назад)*
- ДУШАН: Не кукај, жено! Није све тако црно... Хватамо се пута полако.
- ЗОРИЦА: *(Смирује се постојејено. Драгомиру)*
Чини ми се, да ми се на груди навалила читава планина па једва ходам...
- ДУШАН: *(Шаливо)*
Нормално кад си само једну ципелу обула...
- ЗОРИЦА: Јао!... Док сам трчала... Нисам ни осетила... Премрла сам од страха... Мајка проклета, увек најгоре помисли...
- ДРАГОМИР: Идем ја, задржах се.
- ЗОРИЦА: Не иди, Драгомире. Остани, да ручамо заједно.
- ДРАГОМИР: Морам, снајка, гороломци ће ршум направити...
- ДУШАН: Остани, Драгомире. Страх бостан чува.
- ДРАГОМИР: Шума ме зове.
(Шаливо)
Чујем како виче Драгомирееее!...
- ЗОРИЦА: Колаче бар...
(Сјојану)
Марија је хтела да пође са мном. Донела сам ти штафелај и боје... А, колачи!?... Боже сва сам се изгубила...

ДУШАН: Иди, Зорице! Сунце ће да зађе док се ти наканиш.
 ЗОРИЦА: *(Ужурбано)*
 Идем... Идем!...
(Драгомиру)
 Сад ћу ја.
(Изува циџелу и одлази са сцене г̀азећи као боса ѿ ѿрњу)
Свейла се ѿризушују.

Сцена IV

Вечера.

ДУШАН: *(Преко залогаја)*
 Рече ли Зорица да је Марија хтела да дође?... Марија?...
(Провокаџивно)
 Обневидела...
(Емоџивно)
 Баш ми је жао тог детета... Знаш ли, Стојане, колико је плакала кад си онако без поздрава отишао?... Чуди ме да се нисте срели. Само што си изашао, она утрча у стан. Кад виде уплакану Зорицу, би јој све јасно. Клонуло је села на под у предсобљу...

СТОЈАН: *(Једе и мрџи се)*

ДУШАН: Данима су Зорица и она вртеле дугме на радију слушајући вести. И наше и њихове. Гледале у карту и пратиле линију сукоба. Никада толико дневне штампе није било у нашем стану као у то време... Зашто, зашто, чика Душане?... Зашто рат?... Зашто је отишао? Као да сам ја знао одговор за бесмисао и неразум... Знаш ли сад, зашто си се борио?

СТОЈАН: *(Накашље се и с муком г̀уџа храну)*

ДУШАН: Лепа и племенита идеја, живот је то доказао, добар је мамац за масу да помогне појединцу или групи људи да се докупају власти... И маса се увек ухвати на тај лепак... Можда зато што је у бити човековој да нешто мења... Лупам... Лупам... Можда... Не замери ми.

СТОЈАН: *(Узима млеко са шџедњака. Седа оџеџ за сїо)*

- ДУШАН: Боже, Стојане, што је то дете препатило... Гледао сам је и тражио твој траг у њој... Надао сам се, молио Бога да ми испуни жељу... Знам, млади то сад раде и пре брака... Бојао сам се да нам се корен не прекине, разумеш?... На моје испитивачке погледе одговарала је невиним осмесима.
- СТОЈАН: *(Исїија млеко)*
- ДУШАН: Има још млека, ако хоћеш... Навикао си се... Знао је Бог кад је свет стварао шта је човеку добро...
- СТОЈАН: *(Добује нервозно ѿрсїиима ѿо сїиолу)*
- ДУШАН: Враћао сам се с посла. Марија је седела на степеништу код улаза. Знао сам да чека поштара, узалуд, као и свих седамдесет дана пре тога... Можда ће данас да се јави, рече. Загрлио сам је и казао да иде својима и настави да учи, да иде на факултет, јер чекањем ништа не може да измени. Отишла је и у нашем дому се угасио и онај мали зрачак светлости...
- СТОЈАН: *(Окреће главу у сїрану. Усїиане, ѿа седне)*
- ДУШАН: Кад су сандуци са погинулима учестали, учестали су и њихови одласци на сахране. Зорица је показивала твоју слику друговима погинулих, а Марија је чекала са стране и плакала. Све их је, јадна оплакала. Кад си се вратио, тако занемео и... другачији, њој и нама непознат, као да се све срушило у њој... . Опет се нама смешила сетно, али на њеном лицу читала се бол и безнађе... Ранио си је, Стојане. Отерао од себе и нас...
- СТОЈАН: *(Кида ѿарче хлеба, мрви га и нервозно од мрва ѿрави кућлице)*
- ДУШАН: Знаш, Стојане, био сам два пута неизмерно срећан: кад смо те донели из породилишта, и оног дана кад сам вас први пут срео загрљене на путу из школе. Тебе и Марију... Сећаш се? Здравом комшија, рекох ти и пружих руку. Ти си се, збуњен мојом ненаданом појавом и гестом, руковао са мном. У твоју руку ставио сам нешто пара... Нисам се окретао, али сам знао да се смејете и да ти је дан био сунчанији.
- (Насмешено)*
- Други пут у животу Зорица ме је припитог свукла и помогла ми да дођем до кревета... Мој син је синчина!... Синчина! Преплитао сам језиком а она се само смејала не знајући разлог мог пијанства...

- СТОЈАН: *(Прави змију ланцем ѿо сїолу)*
- ДУШАН: *(Сейно)*
Е, заборавили смо да се смејемо, мој Стојане... Заборавили... Нисмо, ваљда, истрошили сву радост и љубав које су нам за живота дате?...
- СТОЈАН: *(Сїавља чело на змијолики ланац на сїолу)*
- ДУШАН: Чуо си, Марија би хтела да дође... Ја бих волео... А ти?... Игра ти јабучица. Гуташ горчину и јед у себе таложииш... Опустии се... Опустии се, Стојане... Пустии осећањима да слободно дишу... Мушке сузе су племените... Човек живии један јединии живот. Узми га у руке, човече. Не дај да ти се он само догађа. *Живии...* Видииш, и Марија би да живите... Верује ти и таквом. Воли те и зато ти верује. Видим, волиш и ти њу...
- СТОЈАН: *(Баца хлеб у шањир. Одлази и леже у креветї, окрепуї зиду)*
- Свейїло се заїамњује. Само ламїа гори.*
- ДУШАН: *(Пре негг легне и їригужи ламїу їокрива Сїојана. Засїи)*
- Далека грмљавина и ветїар. Невреме које се їриближава.*
- СТОЈАН: *(Буди гга грмљавина. Усїаје и їрилази засїалом Душану. Полако извлачи їраку са кључем шїо је око Душановог враїа и їокушава да лисице оїкључа)*
- ДУШАН: *(Буди се. Хваїа Сїојана за руке. Оїимају се)*
Нећеш!... Не дам!... Нећеш, мајчин сине!... Не да те Душан!...
- СТОЈАН: *(Покушава зубима да оївори Душанову їесницу. Мумла)*
- ДУШАН: Мумлај!... Мумлај кад нећеш као човек...
(Придиже се)
Све би у воду да бациш... Нема више!... Ја сам те родио...
(Кроз зубе)
Ја ћу те...
(Ваїај)
Не, нећу!!!.
- СТОЈАН: *(Покушава да оївори їесницу.Сїење)*
- ДУШАН: Има снаге у теби... Има... Нећеш!... Не да Душан своје унуке...

Невреме їосїиже врхунац. Муње и їресак грома у близини.

У ̑ушању ланац се обавија Душану око враїа.

СТОЈАН: (Хваїа ланац и покушава да у̑уши Душана)
Убићу!...
(Крик)
Убићу!!!

ДУШАН: (Држи ланац под ̑рлом)
Убио би?!... Зар сам убицу родио?!... О, Боже!...
(Пушиа ланац)
Убиј, Стојане!... Имаш право, сине... Стегни... Јако стегни!... Ослободи се.
(Виче)
Убиј!...

СТОЈАН: (Пусиа ланац, Дрхи. Очајно)
Не могу... Не могу!... Убиј... Убиј ти, Душане!
(Клоне на под. Тихо цвили)
Убиј ме... Не мучи ме више...

ДУШАН: (Хваїа ̑а за рамена и подиже са шла. Дрмуса)
Стојане!. Стојане!... Дођи себи, Стојане...

СТОЈАН: (Очајно)
Не могу!... Не могу више!
(Ойей цвилећи)
Убиј... Не мучи себе, Душане.

ДУШАН: (Грцајући)
Дете моје... О, дете моје!
(Привија ̑а уз себе. Очајно)
Боже!
(Очајније)
... Има ли те, Боже!!!...

СТОЈАН: (Извлачи се из за̑рљаја)
Нема!... Нема Бога, видео сам!!

ДУШАН: Има... Има, сине...

СТОЈАН: (Грцајући)
Нема!... Нема, тата... Нема, Бога... Нема љубави...
Нема пријатеља. Нема ничега... Ничега нема...

ДУШАН: Има, има сине!
(Грлећи ̑а)
Ти си мој бог!

Невреме се смирује, само понека муња обасја сцену.

Завеса полако пада.

Сцена V

Исїа као у прейходној сцени

Душан седи на свом кревету главе зароњене у шаке, лактовима ослоњен на колена. Замишљен.

Сїојан лежи на свом кревету, поклољен на сїомак, главе заривене у јасїук, мало згрчених ноћу.

Сцена је мирна док полако ноћ бледи у јуїро сунчано.

Ланац с лисицама виси окачен о ексер на зиду изнад Душановог кревета.

ДУШАН: *(Погледа у ланац, осмехне се вртићи главом. Гледа ка Сїојану и накашље се с очїиом намером да га пробуди)*

СТОЈАН: *(Осїаје у исїиом положеају. Не реаћује ни једним покрећиом)*

ДУШАН: *(Мирно)*
Знам да си будан... Устани... Хајде, иди донеси воду!...
(Узима сїолицу, огледало и прибор за бријање. Излази на прем. На наслон сїолице ослања огледало, распорешује прибор за бријање. Улази у кућу)

СТОЈАН: *(Усїаје. Облаци фармерице и мајицу, Узима шесїићу и крај Душана одлази ка виру)*

ДУШАН: *(Размешїа посїељину. Како се Сїојан не враћа брзо, све нервозније послује по соби и све чешиће леда кроз прозор ка виру. Видно је узнемирен. Узима ланац с лисицама и прейура га нервозно из руке у руку. На крају га резигнирано баца у карїонску кућићу. Раскојчаво кошуљу, подвија оковраїник, узима убрис и излази на прем. сїремајући се за бријање)*

СТОЈАН: *(Враћа се. Тесїићу сїавља крај сїолице. Седа на сїеїеник, рукама обухваїа колена, на њих наслоњен брадом леда у своје босе ноће)*

ДУШАН: *(Излази из куће. Овлаш прсїиом кључне Сїојана по глави кад крај њега прође)*
Купао си се!...
(Осмехнуї, баца свој убрис преко Сїојанове главе)
Осуши косу...

СТОЈАН: *(Седи у исїиом положеају с убрисом преко главе)*

- ДУШАН: *(Гледа свој лик у оґледалу, ѿрљајући браду)*
Као стрњика је. Једва је машиницом састружем... Твој деда Стојан се на слепо, без огледала бријачем... Не памтим да се икада посекао А ја... Да... Свеже обријан човек је као ово сунчано јутро.
(Ойеи завире у оґледало)
Ми се увек спознајемо и огледамо у другом. Туђе речи дуже памтимо него своје мисли...
А да знаш: мудар је био Стојан... Мудар... Човек мора да се бори против свог подмуклог брата у себи казао би ми после пијанства. Ја то тада нисам разумео.
(Поґледа ѿвременно у Сѿојана)
- СТОЈАН: *(У исѿом ѿоложају, с неѿомерним убрусом)*
Како ти, Душане, више не досади?...
- ДУШАН: *(Обрадован)*
Шта то?... Да се жилетом стружем?
- СТОЈАН: Ма, не!... Причаш, причаш... Као... Како ти се језик не замори?
- ДУШАН: А ја сам мислио... Као празна воденица, а?... Знаш, мељем, мељем...
- СТОЈАН: Баш тако. Тандрчеш као чекетало...
- ДУШАН: Е, мој Стојане, дуго сам сам себе питао и сам себи одговарао... Док сам млађи био увек сам некакве монологе и дијалоге, са собом и у себи, водио. Сад, године, шта ли, оклизну се мисли низ језик. Скотрљају се... Несрећни људи или много причају, или стално ћуте... Ја ти о мудрости твог неписменог али умног деде, причам. Да га преко мојих сећања упознаш. Тако ћеш и ти некад свом сину о мени...
- СТОЈАН: Надаш се?... Још се надаш?... Ти никад не одустајеш... Напоран си, бре, Душане...
- ДУШАН: *(Гледа ѿа дуґо)*
Напоран?... Хм... И птица која слободно лети осећа отпор ваздуха. Можда тад мисли да би лакше летела кад ваздуха не би било...
- СТОЈАН: *(Скида убрус. Поґледа ѿа)*
Можда... Могуће је... Да...

- ДРАГОМИР: *(Долази. Пушка о рамену)*
Помози бог, добри људи!... Ево мене опет. Не могу да прођем а да не навратим...
- ДУШАН: Добро ти јутро, Драгомире!... У шуму, или из шуме?
- ДРАГОМИР: Из горе силазим... Велико невреме би ноћас!... Све нам жице покида и умрси. Ако их мајстори не поправе за дан-два отопиће нам се замрзивачи...
- ДУШАН: *(Намигнувши Сїојану)*
Од олује колико штете често још више користи...
- ДРАГОМИР: Ова, вала, вреди три царева града! Опоравиће се младо жито... У шуми само неколико старих храстова ветар оборио... Па, и није нека штета... Остајте ми здраво и весело...
- ДУШАН: Чекај, Драгомире! Заједно ћемо до села... Залихе су нам на измаку...
(Сїојану)
После ћу се бријати...

Драгомир и Душан одлазе са сцене тїхно причајући.

- СТОЈАН: *(Седи још мало, намести шїафелај, узме боје и њочне да слика)*

Країко заїамњење.

Сцена VI

Исїа. Промењени неки деїаљи да се заїази ѡроїок времена. Дан.

- ДУШАН: *(Седи за сїолом у соби и нешїо у свеску бележи)*
- СТОЈАН: *(На ѡрему, за шїафелајем, слика. Прекида са радом и кроз врати надвирци у собу)*
Пишеш?... Све записујеш?...
- ДУШАН: *(Изненађено)*
Понешто... Запишем, понешто... Прешло ми је у навику. Као да се са неким испричам и поделим... Како ти напредујеш?
- СТОЈАН: Таса ме нервира. Никако да га ухватим... Бежи... Измиче ми...

- ДУШАН: *(Шаливо)*
Тасина посла. Такав је он, недокучив... Насликај га онако како га замишљаш. Како сам ти га описао... Таса је, да знаш, као и Драгомир, обема ногама по земљи газио...
- СТОЈАН: Знам му лик. Видео сам га. Карактер не могу да му изразим. Мисли и осећања...
- ДУШАН: Карактер, мисли? Зар се и то може бојама?
- СТОЈАН: *(Занесено)*
Још како може, Душане. У преливима, нијансама, покрету киста, сенкама... Изразу усана, тоновима... Како музичар звуцима дочарава?...
- ДУШАН: Видиш, то нисам знао...
- СТОЈАН: *(Гледа ђа исјийивачки)*
Ти?... Лукав си, Душане! У клопку би да ме намамиш... Вараш, вараш, Душане. Добро те познајем.
- ДУШАН: *(Смешка се)*
Лажем, признајем да лажем. Ужелео сам се паметна разговора, човече.
- СТОЈАН: Зар се са мртвима може разговарати?..
(Враћа се на њрем. Сјоју)
- ДУШАН: *(Усјаје и њрилази му)*
Ти ниси мртав, сине.
- СТОЈАН: Крећем се само... Зар је то живот, Душане? Уништавам и рушим све око себе. Зар се досад ниси уверио у то... Видео си моја колебања... Умало те нисам убио...
- ДУШАН: *(Шаливо)*
Зар си се колебао?
(Озбиљно)
Ниси то био ти, Стојане!... Неман у теби те је вукла. Ти си онај што је устао. Онај што се из пакла вратио.
- СТОЈАН: Сигуран си да сам се вратио?... Како си ти увек и у све сигуран, Душане... Видиш, ја се непрестано колебавам. Стално сам на некаквој клацкалици...
- ДУШАН: Привид је то, та моја сигурност, сине. И ја се често ломим и страхујем. Само то вештије прикривам.
- СТОЈАН: Тешиш ме... Ниси се уплашио ни кад сам цев уперо у тебе... Знам, знам, убио сам те много раније, казаћеш.

- ДУШАН: Не може син оца да убије. Отац кроз њега живи... Да га рани да. Али да убије не!
- Спојан: Ни за мене се ниси уплашио, признај! “Окишиће се, пирка са запада”, рече док сам се ја ломио. Подсвесно си желео да ме се решиш...
- ДУШАН: Зашто гују сумње у себи гајиш, Стојане. Сумња у све је највећа казна за човека... Твој деда Стојан је говорио: “Пре него што човек дигне руку на себе, он умре”, запамтио сам то. А тебе је живот враћао себи. Зато сам био наоко миран иако се у мени све ледило. Разумеш?
- СТОЈАН: Покушавам...
- ДУШАН: Није око анђела тако блистав ореол, нити је ђаво онолико црн како га сликају...
- СТОЈАН: *(Иронично)*
Из тебе искуство говори...
- ДУШАН: Живот... Живот ме је понечему научио.
(Шаљиво)
И црна овца бело млеко даје, зар не?...
(Озбиљно)
Живот нам поставља разне замке. Или нас то Онај горе искушава... Схватио сам то оне ноћи кад сам одлучио да твог дилера ликвидирам. Рачунао сам: ако нема продаваца, неће бити ни купаца...
- СТОЈАН: Важи и обрнута логика, Душане... И?
- ДУШАН: Родитељ има право да своје дете заштити, мислио сам док сам једном руком стезао кваку на вратима кафића, а другом пиштољ у џепу капута. И док сам прикупљао снагу да кваку притиснем заличих себи на Лунета, Лакија... Не знам како се све зову они које си за рукав вукао. Имам ли ја право да убијањем браним живот? Ко сам ја, Бог?... Искушење је било велико, мој Стојане...
- СТОЈАН: Знам ја да у нама, у потсвести нашој, чучи нагон за убијањем и самоуништењем... И мене је то плашило... Зато си се и ти Бога сетио? Ниси ли мало закаснио, Душане. Видим често га помињеш. Да ли те страх од смрти којој си се доста приближио вратио Тасиној вери...

- ДУШАН: Не ирониши, Стојане. Несрећне је најлакше привести вери... Уплашио сам се себе, човече!... И њега, вероватно... Шетао сам улицама и дрхтао. Пиштољ сам бацио у реку. Пљусак воде ме сети како је мој отац лечио своје мамурлуке после какве пијанке. Јутром би скакао у Совикин вир. Роптао би, мумлао, бацакао се и урлао од хладне воде и само њему знаног задовољства. После би дугим клокотима празнио тестију. Вода да испере и споља и изнутра отровницу намигивао би ми. Потом би читавог дана секао дрва...
- СТОЈАН: Његова мудрост нас је овде довела?
- ДУШАН: Сетио сам се његове сељачке логике којом се од зла и олује у себи бранио...
- СТОЈАН: Лисац си ти, Душане... Матори лисац.
(Окрене му леђа и њомно анализира слику на шифелају)
- ДУШАН: (За себе њолуљласно)
Лисац?... Курјак?... А можда гусан... Нека животиња јесам свакако...
(Улази у собу, узима коџарицу, њојаџу која је њрислоњена уз сџејенице)
Драгомир рече да је шума пуна печурака... Идем да их... А ти?.
- СТОЈАН: (Гледа у слику и не реаџује)
- ДУШАН: (Сџоји још неколико њренуџака, ња крене. Шаљиво)
А ти се рви са Тасом... Рви се...
(Одлази са сцене)
- СТОЈАН: (Меша боје, чеџкицом њо њлајџну слика, измакне се и гледа, ња њоново њремазује)
Чује се звук моџоцикла који долази и њодаље сџаје.
Исџи и Луне.
- ЛУНЕ: (Фармерице, кожна јакне, џамне наочари на њему. Прилази лаким корацима, оџрезно се обазируџи око себе. Сџаје иза Сџојана)
- СТОЈАН: (Загледан у слику, одсуџан и занеџ мислима не види џа)
- ЛУНЕ: Шта је? Не иде ти...
- СТОЈАН: (Трџне се изненађено)
Ти?!...

- ЛУНЕ: Ја, анђео твој, брате... Анђео...
- СТОЈАН: *(Збуњено)*
Како... Како си ме нашао?
(Осврће се, љеда у љравцу у коме је Душан оћишиао)
- ЛУНЕ: Не бој се, медвед је зашао дубоко у шуму... Чудиш се како сам те... Их! Како?... Лако, брате. Лако кад се следи прави траг...
- СТОЈАН: А ти то, као прави пас...
- ЛУНЕ: Па сад... Није лепо да тако пријатељу... Оно, што јес јес, пас је навернији човеков друг и пријатељ. Зато ти не замерам... Као што видиш, бринем ја, брате, о својим муштеријама... Да, да... Нисам заслужио, пријатељу да ме тако... Нисам. Акао сам се оним џомбама да те нађем у овој вукојебини, да видим како си, да ти се нађем у невољи... А ти...
- СТОЈАН: *(Иронично)*
Хвала ти, Луне, као брату рођеном...
- ЛУНЕ: *(Гледа у слику, као заинћересовано)*
Шта је: запело? Не иде, а?... Нема инспирације...
- СТОЈАН: *(Са заносом)*
Није лако неке специфичне карактере бојама...
(Оћрежњено)
Ти ми се, па, много разумеш у...
- ЛУНЕ: И не разумем се у молерај, признајем. Знао само да су се велики сликари, музичари, певачи, уметници, као и велики спортисти увек помало допинговали... Неће само таленат, брате...
- СТОЈАН: *(Гледа ља иронично)*
- ЛУНЕ: Не може муза само да се музе, мора мало и да се нахрани...
- СТОЈАН: Е?
- ЛУНЕ: Знаш и сам. Један шмрк и врата маште и надахнућа се широм отварају...
(Вади из џепа неколико кесица. Пружа му)
Кућа части. Мали мој прилог уметности...
(Зове мобилним ћелефоном)
Ја сам... Да, нашао... Слободан као птица... Само што не полети, брате... Да... Наш човек...

- СТОЈАН: *(Лећну се кад види кесице. Брзо се смири)*
Поклањаш?
- ЛУНЕ: *(Враћа телефон у џећ)*
Свакако. Узми!...
- СТОЈАН: Мора да ти добро иде кад си тако великодушан...
- ЛУНЕ: *(Самозадовољно)*
Да кућнем у дрво, не жалим се. Шири се посао... Шири. Само да знаш, све је теже до квалитетне робе доћи. Умешали се неки нови клинци без иоле морала и скрупула. Убацују све и свашта. Мора човек добро очи да отвори... Моја роба је, знаш већ, као и увек прва лига...
- СТОЈАН: Хвала ти, Луне. Заиста. Твоја пажња ме је дубоко ганула... Само... Жао ми је, што си се бадава чак доведе акао. Не треба ми више. Изашао сам из игре...
- ЛУНЕ: *(Гледа ћа нејоверљиво. Осмехне се)*
Хе, хе, хе... Знам, знам: тајм аут... Мали предах за нове узлете... Моје је, брате, да ти поклон дарујем, а ти...
(Сћавља кесицу на јолицу шћифелаја. Праћи Сћојанову реакцију)
- СТОЈАН: *(Гледа у кесице, узима их, омирише, враћа му их)*
Дар ти је од срца, знам, али... "Спуштавах се ја низ ваше уже"... Ипак, хвала ти, "пријатељу"...
- ЛУНЕ: *(Држи кесице у руци)*
Пријатељи се у невољи доказују...
- ДУШАН: *(Улази на сцену. Тојаћа у руци. Задохан је али јокушава да јо јрикрије. Чује крај њиховоћ дијалоћа)*
У невољи, богами... Али се тако, Стојане, другари не дочекују...
- ЛУНЕ: *(Шћирећне се. Ућлашено брзо сћавља кесице у џећ)*
Ја сам... само... Онако... Пролазио сам овуда па... Идем...
- ДУШАН: *(Весело, јрилази му и овлаш ћа заћрли)*
А не може тако, сине! Пријатељ мога сина је увек добродошао...
- СТОЈАН: *(С нелаћодом)*
Жури се, Душане...
- ЛУНЕ: Заиста сам у фрци...

- ДУШАН: Мајку му, није ваљда толико да...
(Сїојану)
Донеси мед и чашу да госта...
(Лунейу)
Није ред да нам из куће тек тако... Слатко и воду бар...
- СТОЈАН: (Одлази у кућу)
- ДУШАН: (И даље за овлаш грлећи узима шесїију с водом и просија је)
Пријатељска посета, кажеш?
- ЛУНЕ: (Збуњено)
Да, да...
- ДУШАН: Човеку је пријатељ исто што и тојага. Има на кога да се ослони...
(Седајући на сїеїеник, прїиїиснувши му јаче раме)
Седи, момче...
- ЛУНЕ: (Уїлашено)
Ја не бих... Хвала Вам... Заиста журим...
- СТОЈАН: (Донеси шеглу, кашику и чашу. Сїавља их на сїеїеник крај њих)
- ДУШАН: (Сїојану, показујући ка шесїији)
Донеси хладну воду...
- СТОЈАН: (Узима шесїију, али се колеба да пође)
- ДУШАН: (Мигом му наређује да иде. Лунейу, двосмислено)
Видећеш, са нашег извора и у сред лета трну зуби...
- СТОЈАН: (Иде и сїално се осврће ка њима)
- ДУШАН: (Као савешодавно, осмехнуто)
Кад се у посету болеснику иде, не иде се празних руку. Такав је, бар, до сада био наш српски обичај...
- ЛУНЕ: (Уїлашено)
Ја... Ја сам само... У пролазу, непланирано...
- ДУШАН: (Осмехнуто)
Имаш поклон, имаш... Море, знам да ниси празних руку дошао... у џепу је. Мали, али вредан поклончић, а?!
- ЛУНЕ: (Покушава да усїане)
- ДУШАН: (Снажно за прїиїисне и присили да седи)
Седи!
(Завлачи му руку у џеп и вади кесице, иронично)
Лепа понуда...

- ЛУНЕ: (Ућлашено)
То ја... онако... За себе... Понекад... ретко...
- ДУШАН: Вероватно данас још ниси, а?
- ЛУНЕ: (Ућлашено одмахује ћлавом, замуцујући)
Ја... Не... Нисам...
- ДУШАН: Е, сад ћеш лепо то с медом да покушаш!
(Узима из ћезле кашиком, зубима оћвара кесицу док ћа друћом руком снажно ћрићиска да седи. Сића ћрах у кашику, ћриноси му усћима)
Хајде, Луне, заслади се...
- ЛУНЕ: Шта Вам је, човече!?! Не... Ја то не... Нећу...
- ДУШАН: (Наћње му ћлаву као Сћојану кад му је чај силом сићао у усћиа)
Хоћеш, хоћеш!... Није ред да одбијаш... Кад могу други, можеш и ти... Зини, да ти зубе не полозим!... (Силом му ћура кашику у усћиа)
- ЛУНЕ: (Све време ћокушава да се ишчућа, врћи ћлавом, али ћа Душан снажно ћрићиска)
Немојте!... Молим Вас... Ви сте луди!... Убићете ме...
- ДУШАН: (Кићићи ос беса)
А ти, колико си ти до сад убио?! Колико деце? Колико родитеља си у црно завио, Луне?!... Гутај, сунце ти!... Једном ти је Душан опростио... Сад си сам дошао мечки на рупу... Гутај, јебем ти!... (Зубима оћвара друћу кесицу, захваћа кашиком мед и сића ћрах)
Зини!... Ја тебе медом, а ти!... (Силом му ћура кашику у усћиа)
Гутај!...
- ЛУНЕ: (Цвилећи)
Убићете ме!... Молим Вас...
- СТОЈАН: (Враћа се ћрчећи)
Душане!... Немој, Душане!... (Прићрчава и ћокушава да ћа сћречи)
Убићеш га, Душане!...
- ДУШАН: Бежи, не мешај се!... Гада треба!...
- СТОЈАН: Немој, Душане!... Немој!... (Грцаво)
Душане, сети се, Душане... И он је нечији син, тата... Тата!...

- ДУШАН: (Наједном постојаје свестіан. Трџне се, баџи кашику)
Син?... Нечији син... Да, син... Да, да, нечије дете... И он је нечији Бог...
(Лунейу)
Пљуни!... Поврати то!
(Подиге ља и дрмуса)
Гурни прст у уста!... Поврати, несрећо!
- ЛУНЕ: (Покушава да поврати. Уише се)
- ДУШАН: (Узнемирено)
Дубље гурни прсте!... Тако, тако, проклета несрећо!...
(Сїојану)
Донеси млеко!
- ЛУНЕ: (Повраћа. Тресе се од сїраха)
- СТОЈАН: (Трчи у кућу)
- ДУШАН: (Држи Лунейову љаву)
Тако, тако, момче!... Тако, повраћај, сине...

Зайамњење

Сцена VII

Сцена је неко време празна. Чује се аушо које долази и сїаје. Ошварање и зайварање врати и женски љасови.

Зорица и Марија.

- ЗОРИЦА: (Док на сцену излазе. Вештачки весело)
Народе! Стигле смо!... Има ли кога?!
(Марија)
Кад год дођем кућа је празна. Ако дрва не секу или риљају, трче. Онај мој сасвим пошашавио. Годинама ништа теже од кашике није узео у руку, а сад риља и копа.
(Шаљиво)
Сељак, драга моја, остаје увек сељак. Земља га привлачи као магнет. Тера га сељачки ген...
- МАРИЈА: Тера их Тера...
(Шаљиво)
Само јој име говори, тета Зорице.

- ЗОРИЦА: Ма, дете моје, не знаш ти са каквом вољом јој он прилази?!... Као жени... Чини ми се, разорао би све њиве што су у коров и трње урасле. Сад би да иживи све оно што му је одласком у град измакло. Такви су сви што су се из града вратили. Пензионери приљежније обрађују њиве него сами сељаци...
- МАРИЈА: Боље је тако него да у становима чекају крај. И моји сваког петка одлазе...
- ЗОРИЦА: *(Не слуша је)*
Џак кромпира сам морала одавде да вучем. Каже: Не прскано. Биолошки чисто... Искилавила сам се док сам га у стан унела. А одмах је проклијао...
- МАРИЈА: *(Забринуто)*
Зна ли он да ћу...
- ЗОРИЦА: Боже, дете!... Зар бих те позвала да Стојан то није желео?...
- МАРИЈА: Страх ме је... Како ћу?... Нисам могла да га препознам кад се вратио...
- ЗОРИЦА: Не плаши се, дете... Видећеш... Слика. Ти си Совика на његовим сликама...
- МАРИЈА: Ја?... Мене је сликао?... Совика? Ко је то?
- ЗОРИЦА: Аскурђелка његова.
(Смејући се)
Ваљда се тако каже...
- МАРИЈА: Аскурђелка?
(Слећне раменима)
Хм... Мора да је нека вештица...
- ЗОРИЦА: *(Весело)*
На метли... Дођи, погледај.
(Води је ка слици)
... Надам се да је завршио...
- Марија_ *(Иде до штафелаја. Дуго гледа слику)*
Боже... Како је... Лепа...
- ЗОРИЦА: *(Разочарано)*
Није је завршио...
- МАРИЈА: *(Гледа окол)*
Лепо је овде... Ја бих баш волела...

- ЗОРИЦА: Да. Лепо за један дан. Заувек?
(Руком пресе блузу као да ваши са ње оћреса)
 Сачувај ме, Боже!...
(Зове)
 Стојане!... Душане!... Ехеј!... Ваљда нису далеко?...
 Стојане!... О, Стојане!... Зови и ти, Марија.
- МАРИЈА: *(Гледа у слику као оїчињена)*
 Не могу.
- ЗОРИЦА: Ма, зови, дете... Тебе ће пре чути...
- МАРИЈА: Не. Не могу... Стегло ми се грло...
- ЗОРИЦА: *(Позива)*
 Душане!... О, Душане!... Одавно нисам овако викала...
 Ехеј! Још од демонстрација... Стојане!...
- ДУШАН: *(Из далека)*
 Ехеј!... Долазимо... Долазимо!...
- МАРИЈА: *(Бојажљиво)*
 Чули су нас... Како ћу ја?
(Ужурбано поправља шминку)
 Ви сте криви ако он...
- ЗОРИЦА: Допала ти се слика?... Таленат, је л' да... Дипломирао
 би до сада да није ишао у тај проклети...
- МАРИЈА: Страх ме је...
- ЗОРИЦА: Ко је нас питао...
- МАРИЈА: Све је срушио за собом одлазећи...
- ЗОРИЦА: Није то био он. Он је овај што долази. Њега знамо,
 Марија.
- МАРИЈА: Ни саслушао ме није...
- ЗОРИЦА: Кад жене не би поправљале оно што мушки поруше
 свет би пропао, Марија...
- Исїи, Душан и Сїојан.*
- ДУШАН: *(Прилазећи)*
 Нисмо вас још очекивали...
(Марији)
 Како си, ћеро?
- МАРИЈА: Добро... Ето...

- ДУШАН: (*Шаљиво*)
Добро дошла у наш вилајет... Како сте путовали,
Зорице?
- СТОЈАН: (*Поздрави се са Зорицом. Марији*)
Дошла си...
- МАРИЈА: (*Погледа Зорицу. Стојану, слежући раменима*)
Дођох...
- ЗОРИЦА: (*Прилази Стојану. Грли га и ошћивава му мишице*)
Очврснуо си... Мушкарчина! Јел' да, Марија?...
- СТОЈАН: Мајко?!
- ЗОРИЦА: (*Марији*)
Мушкарци су као деца, одмах се дуре... Идемо у кућу
кафу да попијемо. Досадило ми је да сама... Пун
термос сам донела. У колима је.
(*Полази, окрене се*)
... Кола, рекох. Јао, Душане, што су ме намучила.
Цимају се као да марширају... Сад ћу ја термос...
- ДУШАН: Мани, жено, кафу. Боље да погледам карбуратор.
(*Стојану*)
Покажи Марији предео који сликаш док се ми не
вратимо... Хајде, Зорице, да видимо шта је са тим
колима.
- ЗОРИЦА: Мислила сам...
- ДУШАН: Идемо, после мисли...
- Одлазе.*
- СТОЈАН: Зорица... Мама те је наговорила?... Ниси могла да је
одбијеш?...
- МАРИЈА: Не... Не, сама сам хтела.
(*Шара ноћом по њу*)
- СТОЈАН: Могла си и после свега?
- МАРИЈА: Видиш... Могла сам.
- СТОЈАН: Још си љута?
- МАРИЈА: Не љута... Повређена.
- СТОЈАН: (*Љућиво*)
Ти повређена?!... Ти си повређена?...
- МАРИЈА: (*Молећиво*)
Нисам дошла да се... Молим те, немој...

- СТОЈАН: Дошла си да видиш где сам сахрањен.
- МАРИЈА: Како можеш тако, Стојане?!... Знач...
- СТОЈАН: Могу!... Знам... Знам.
- МАРИЈА: Не знаш, човече!...
- СТОЈАН: Знам. Чуло се, а и сам сам се уверио.
- МАРИЈА: Верујеш причама?... Причама си поверовао...
- СТОЈАН: Стигле су до мене пре него сам се упознао са свим саборцима. Повезао сам, сложио и дошао да се уверим.
- МАРИЈА: Зашто ниси прво њега питао?... Па после да судиш...
- СТОЈАН: Њега да питам?!... У његову реч да се поуздам?... Ко једном изда...
- МАРИЈА: *(Очајно)*
Није!... Није те Мирко издао, Стојане...
- СТОЈАН: Браниш га?... Зар си зато дошла, Марија?
- МАРИЈА: Истину ти казујем, човече. Његови су, некако, сазнали да сте се пријавили у добровољце. Дигла се велика узбуна. Преклињали су га да не иде сад кад већина младих гледа како да се извуче и побегне...
- СТОЈАН: И зато су му здраву ногу ставили у гипс! Допрла је тамо истина до нас...
- МАРИЈА: О, Боже!... Лаж! Лаж, веруј ми...
- СТОЈАН: Теби?!
- МАРИЈА: Верујеш ли ти више икоме, Стојане?!
(Мирније)
Када су видели да не могу да га убеду, отац га је закључао у собу. Мирко је кроз прозор искочио и поломљеном ногом покушао да дође. Док су други искакали кроз прозоре бежећи од војне полиције, он је... И сад приметно храмље. Видео би да си хтео истину. Само ја знам колико је патио што је остао.
- СТОЈАН: И зато си пожурила да га утешиш...
- МАРИЈА: *(Одлази и седа на сивејеник. Показује какав погледа илајно на шифафелају)*
Како ти све наопако видиш и повезујеш... Ишла сам код њега. О теби, луда главо, смо причали. Заједно смо страховали...

- СТОЈАН: И тешили се, реци слободно.
- МАРИЈА: Да. Тешили, али не онако како ти умишљаш. Правили смо планове како да те нађемо кад се он опорави. Ти си све покварио својим олујним доласком...
- СТОЈАН: Изненадио сам вас... Затекао...
- МАРИЈА: Запрепастио си нас својим изгледом. То ниси био ти. Био је то неко пијан, избезумљен и суманута изгледа. Неко ко је с врата навалио на нас песницама и псовкама. Неко, кога нисмо могли да препознамо.
- СТОЈАН: Стала си испред њега. Њега да заштитиш.
- МАРИЈА: Тебе! Тебе сам штитила од тебе, Стојане! Тебе и њега. Пријатељство сам наше бранила. Петнаестогодишње пријатељство ваше штитила. И нас, Стојане!... Могао си да га убијеш. Видела сам крв у твом погледу.
- СТОЈАН: Дошао сам да га убијем. Ти си га спасила... Да си се неким ко ми није био стуб на кога сам могао увек да се ослоним, не бих ни долазио... Мирко је убио моју веру у пријатељство. Једино у шта сам свом душом веровао. Ниси смела са њим!... Са сваким другим си могла...
- МАРИЈА: Сто дана сам само на сахране одлазила. Твоја мајка ми је сведок.
(Плачући)
Ма, шта се ја теби правдам?
(Љућући)
Ишла сам у кафић. С ким бих, ако не са твојим најбољим другом. Уз њега сам била сигурна. Ти ниси нашао за потребно ни да ми се јавиш. Оставио си ме да дрхтим сваки пут кад телефон зазвони, кад се твоји јаве, кад поштара видим, кад...
- СТОЈАН: У њему си нашла сигурност...
- МАРИЈА: Не могу да те препознам, Стојане! Где ти је логика којој сам се ја тако дивила? Зар бих дошла овде? Зар бих ти прилазила, доле, онаквом?
(Кроз њлач)
Тамо сте морали да рушите и убијате... Зашто то чиниш овде?
- СТОЈАН: Зашто није дошао кад се опоравио? Било му је племенитије да тебе теши него да брани што се морало бранити.

- МАРИЈА: Ко ме, Стојане? Ко ме да дође? Теби? Теби обнови-делом?!... Мирко се само због тебе пријавио. Уз тебе да је... Док се опоравио много тога се променило, видео си и сам...
- СТОЈАН: Видео сам... Много тога сам видео.
(Прилази јој)
Лажеш, Марија! Знаш ти добро да је због тебе био уз мене. Теби да буде ближи!...
(Мирније)
Само је чекао погодан тренутак да ускочи... Стрпљиво је чекао...
- МАРИЈА: Шта те, Стојане, учини тако... тако сумњичавим? Била сам љубоморна на ваше пријатељство. Чинило ми се да њега више волиш... Сад... Грешиш, човече! Ничим није показивао, наговестио, ни једног трена... Жена то осети.
- СТОЈАН: Годило ти је... Могла си да бираш...
- МАРИЈА: Могла сам. И мислила сам да сам правог изабрала... Да ми те је живот поклонио. Ти ме, мимо разума, увераваш да сам погрешила.
- СТОЈАН: (Седа недалеко од ње на сивејеник)
Знам... Знам, Марија... Ја сам онај који руши... Све на моју душу.
(Више за себе)
Мени је суђено да убијам. Не желим, али тако се догађа. И њега сам убио иако то нисам желео.
- МАРИЈА: (Заијечена, збуњена)
Убио?... Кад?... Кога? Где, Стојане?...
- СТОЈАН: Тамо...
- МАРИЈА: (С олакшањем)
На фронту... Бранио си све нас... Морао си... Ко узме пушку у руке, не поштапује се њоме.
- СТОЈАН: Да сам га метком, чини ми се, било би ми лакше.
- МАРИЈА: (Гледа за дуго)
Волела бих да са тобом поделим. Ако се то може. Кад си пошао, знао си да мораш да убијаш и да те могу убити. Ту се савест оставља код куће...

- СТОЈАН: *(Прича у њочейку, сїеґнїю, нерадо)*
И те ноћи сам немирно спавао... У свитање изађох у двориште. Пет пари унезверених очију заробљених у ноћашњој акцији, гледало је са страхом у мене. Везани бодљикавом жицом, свако за своје дрво као за стрелчање. Млади. Могли су другари да нам буду да нису били са друге стране... Пажњу ми привуче момак, дечак више. Негована и нежна лица, скоро девојачких црта. Очи зелене, као твоје, Марија. И ликом ме на тебе потсети... Бодљикава жица му се зарила дубоко у натечене руке. Рече ми да је из једне далеке земље. Отац га је послао као добровољца у ову нашу и њихову несрећу. Једва да је стигао и метак да опали... Би ми жао његовог срнећег погледа. Олабавих му жицу.
- МАРИЈА: То на тебе лечи... Таквог те знам...
- СТОЈАН: Још ми се захваљивао, као да сам му, Бог зна, шта учинио, кад се однекуд створи Мрки. “Шта то радиш, мајку ти курвину”. севао је на мене закрвављеним очима. Да му олакшам мало, рекох... “Ја ћу му олакшати заувек”, просикта на мене, приђе му и пререза му грло.
- МАРИЈА: *(Зґрануїю)*
Заклао га?!...
- СТОЈАН: Једним потезом ножа... Ухвати га за косу, нагну му главу уназад, као мени Душан кад ми је чај силом точио у уста, и... крв је шикнула по нама...
- МАРИЈА: *(Тихо)*
Боже...
- СТОЈАН: Једва смо га савладали. Хтео је све да их... Тог јутра одлучио сам, Марија, да Мрког у првој нашој акцији ликвидирам...
- МАРИЈА: Мрког си?...
- СТОЈАН: Ниси ме разумела, Марија!... После неколико дана дошло је до размене заробљеника. Четворицу смо дали... Живе... Само је он остао. Онај кога сам заклао...
- МАРИЈА: *(Збуњено)*
Ти рече, да га је тај, Мрки...

- СТОЈАН: Зар не схваташ?... Ја сам. Мрки је био само нож... Да му ја нисам пришао, не би ни Мрки, разумеш? Да тог јутра нисам изашао, да сам пре тога погинуо... Да није имао твоје очи, он би живео...
- МАРИЈА: (Прилази му грцајући тихо)
Ниси га ти убио.
(Шакама му њокрива згрчене њрстие)
... Није ни Мрки, Стојане. Убили су га они који су о рату одлучивали... То је једина истина, схвати!
- СТОЈАН: Јесам... Јесам, Марија... Ја сам га убио.
- МАРИЈА: (Привија се уз њега. Грцаво)
Причај, причај ми... Истисни из себе. Олакшај душу, јадни мој Стојане.
- СТОЈАН: Три дана се нисам трезнио... После ми је неко дао... Тако је почело... Остало си видела. Видела си ме...
- МАРИЈА: (Покушава да га задрли)
Чемерни мој, човече...
- СТОЈАН: Немој да ме жалиш... Немој... Убица сам ја... Убио сам тебе, и Душана, и Зорицу... и Мирка сам...
- МАРИЈА: Себе си... Себе си највише, Стојане!
- СТОЈАН: (Клонуло)
Хтео сам и себе... Душан је...
(Ненадано)
Бежи!... Бежи од мене... Што даље, Марија... Даље од љубави која убија... Бежи!!!
(Мирније)
Нема више од мене човека.
- МАРИЈА: (Тргне се уљашено. Одмакне корак, два)
Ти баш имаш талента за самоуништење...
- СТОЈАН: Зашто си дошла?... Зашто, Марија?... Није требало...
- МАРИЈА: (Дође до шпифелаја)
Совика ме звала, Стојане. Њу сам дошла да видим...
- СТОЈАН: Совика је сан... Сан... Само сан...
- МАРИЈА: (Узима слику са шпифелаја)
Погледај!... Погледај, Стојане. Совика сам ја... Ја и ти се купамо! Мене си сликао.
(Хвања га за руку)
Покажи ми то место, Стојане.

- СТОЈАН: Сан... Све је то сан, Марија.
(Полазе)
- МАРИЈА: Зар сам ја сан?... Пробуди се већ једном, Стојане...
Одлазе ка Совикином виру њихо њричајући.
Сцена је неко време њразна. Долазе Душан и Зорица.
- ДУШАН: (Улазећи Зорици)
Не рече ми, пита ли ко за мене? Они из предузећа...
- ЗОРИЦА: Не, нико те није тражио... Знају, ваљда, да си на неплаћеном...
- ДУШАН: Никоме Душан више није потребан! Као да са њима тридесет година нисам хлеб јео. Тридесет година је Душан теглио... А сад? Нико, бре, да се запита жив ли сам... Како ми је...
- ЗОРИЦА: Немој тако, Душане. Можда је људима непријатно. Чуло се за Стојана.
- ДУШАН: Да, да. Људи се склањају од оног кога задеси каква несрећа... Нисам ни тајио. Мој син, моја радост, моја мука... Моја брига.
- ЗОРИЦА: Ниси морао ни у сва звона да звониш... Ма, где се деца изгубише?...
- ДУШАН: (Седа на сџејенк)
Седи, Зорице... Пустите младе...
- ЗОРИЦА: (Седа на њан њедалеко од њега)
И Маријини су се ућутали. Једва су је пустили да дође. Сузама их је убедила...
- ДУШАН: Разумљиво. Боје се људи. Није им замерити. И ја бих своје дете саветовао да га се клони...
- ЗОРИЦА: Ти не верујеш свом детету?!
- ДУШАН: Он није њихово дете...
- ЗОРИЦА: Она јесте...
- ДУШАН: Па, зато се и боје људи...
- ЗОРИЦА: А љубав? На то си заборавио?!... Заборавио си шта је то љубав...
- ДУШАН: Љубав?... Заборавио сам... Јесам. Боје се, кажем... Ко може да гарантује да сутра неће поново почети да...

- ЗОРИЦА: Боже, како си ти немилосрдан!... Огрубео си још више. Истина може и на други, мање болан, начин да се каже...
- ДУШАН: Све има своје име. Зашто би истину другачије крстили? Зар и тада не би исто значила?
- ЗОРИЦА: Мене је истина увек плашила... Бојала сам се ње, Душане... Више сам волела...
- ДУШАН: Обману... Лаж. Све друго осим истине...
- ЗОРИЦА: Обмана је мање болна... Оставља место нади...
- ДУШАН: Нади, за шта?
(Усџаје)
Стижу млади... Како ти се допада овде, Марија?
- МАРИЈА: (Долази са Стијаном који јој усџуи својом скинућом кошуљом брише мокру косу)
Лепо вам је овде! Заправо, прелепо.
(Душану)
Стојан ми је испричао причу о Совикином виру и Таси... Куне да их је једне звездане ноћи видео како се... Чудно, зар не?...
- ДУШАН: (Смешећи се)
Овде су свакаква чуда могућа, дете.
- МАРИЈА: (Насмејано)
Видим и сама... Морамо да пођемо, чика Душане. Моји ће се бринути ако се задржим.
- ДУШАН: Па, кад се мора...
- ЗОРИЦА: Зар? А, кафу?!... Ни кафу нисмо попили...
- МАРИЈА: Други пут.
(Прилази шџафелају и ѓледа у слику)
- ЗОРИЦА: (Тихо Душану)
Они су се купали...
- ДУШАН: Нека мајстор замеша свећице мотора...
- СТОЈАН: (Прилази Марији и тџихо јој нешџо ѓрича и обја-шњава на слици)
- ЗОРИЦА: Купали су се, Душане...
- ДУШАН: Знам... Видим. Нека су...
- ЗОРИЦА: Прехладиће се...

- ДУШАН: (Манѳуїски)
Није ти било хладно кад смо се овде на месечини купали. Заборавила си, а?... Ех, Зорице, Зорице...
- ЗОРИЦА: (Руком ѳа кокеїно удара у ѳруди)
Ђути!... Деца ће нам се...
- ДУШАН: (Смејући се ѳрлено)
Изненадити?... Ма, знају та деца више од нас... Их!...
- Зорица : (Нелаѳодно јој)
Душане!?...
(Скреће разѳовор)
Кафу... Нисмо кафу попили...
- ДУШАН: Мани кафу, жено...
- СТОЈАН: (Марији)
Као што смо се договорили... Ускоро ћемо и ми доле...
- МАРИЈА: (Клима главом у знак разумевања)
(Зорици)
Идемо...
(Осврће се и ѳледа задивљено)
О, Боже, како је овде лепо!... Да човек!...
- ЗОРИЦА: (Полази нерадо ѳледајући у Душана залеђеноѳ осмеха)
Мислила сам...
- ДУШАН: Вози пажљиво...
(Марији)
Поздрави своје... И, дођи нам опет...
(Праїи их док не изађу са сцене. Враћа се)
- Чује се ауѳо који одлази.
- ДУШАН: (Гледа у Стојана осмехнуїо. Намиѳне му манѳуїски)
- СТОЈАН: (Прилази му намрѳођеноѳ лица, ѳуїиїио као, изне-
нада ѳа ѳољуби у ѳеме. Радосно)
Стигни ме!...
(Оїрчи са сцене)
- ДУШАН: (Пође корак два важним корацима, ѳа ѳоїрчи за ѳим)

Завеса.

ДРУГИ ЧИН

Сцена I

Стиан у граду. Ходник и велика просиорија за дневни боравак. Имућније домаћинство. Савремено опремљено. Кад се завеса подигне, на сцени је Стојан и с неким телефоном разговара.

- СТОЈАН: *(Шета по стиану док разговара мобилним телефоном)*
 Рекао сам ти, Марија... Не долази!... Тако... Данас... Хоћу, баш данас. Не могу, разумеш!
(Звоно на улазу)
 ... Неко звони... Мајка са пијаце... Опет је кључеве заборавила.
(Према ходнику)
 Одмах!... Идем...
(У слушалицу)
 Видимо се, здраво...
(Одлази и отвара улазна врата. Изненађено)
 Ти?!...
- ЛУНЕ: Ја, брате...
(С осмехом)
 Ти као да си мурију угледао... Не бој се...
- СТОЈАН: *(Држи полуотворена врата)*
 Ако неко треба да је се боји онда си то ти...
- ЛУНЕ: Ја?!
(Кроз смех)
 Ма, 'ајде, не буди наиван... Жмуре они одавно Лунету на једно око...
- СТОЈАН: *(Иронично)*
 Је ли и ово пријатељска посета?
- ЛУНЕ: Па, у неку руку... Пријатељска и пословна...
- СТОЈАН: Е?... Кажи...
- ЛУНЕ: Ја, брате, не бих пријатеља тако дуго држао на улазу...
- СТОЈАН: А, од кад смо то ми пријатељи ?
- ЛУНЕ: *(Прекорно)*
 Их, од када!... Зар си заборавио, Стојане. Заборавио у оној недођији...

- СТОЈАН: Пре ће бити да си ти заборавио... Захвали Богу што те Душан није...
- ЛУНЕ: Ма, хвала теби... Онај твој матори је луд! Начисто луд... Дужник сам ти, признајем...
(*Наваљује да уђе у сџан*)
Нисте ме цинкарили, а ја то поштујем.
- СТОЈАН: (*Збуњен, склања се и џушџа ѓа у ходник*)
Овде ћемо...
- ЛУНЕ: (*Покушава да уђе у собу*)
- СТОЈАН: (*Задржи ѓа одлучно*)
Рекао сам: овде! Не бих желео да те моји...
- ЛУНЕ: Што? Зар сам ја кужан, Стојане?
- СТОЈАН: Бојим се да овога пута не бих могао да те... Знаш, поприлично је високо...
- ЛУНЕ: Нема разлога за свађу, брате...
(*Док ѓа ѓледа исџишџивачки*)
Дугујемо један другоме...
- СТОЈАН: Кажу, колико ти дођем, да ти дам, па иди...
- ЛУНЕ: Нисам, брате, мислио на новац. Мајчица је твоја тај дуг намирила. Да знаш, дивна ти је кева.
- СТОЈАН: Скоте! Зашто си њу потезао...
- ЛУНЕ: Сама се сетила, брате... Честита ти је кућа, брате.
- СТОЈАН: Па?
- ЛУНЕ: (*Вади неколико кесица и држи их на длану*)
- СТОЈАН: Рекао сам ти тамо: не хватам се више на тај лепак...
- ЛУНЕ: (*Шаљиво*)
Пас рекао, пас порекао.
(*Кроз смех*)
Ма, шалим се, брате. Знаш. Уверио си ме. Нећеш ми веровати да ми је драго што си се скинуо. Ја сам се и пре питао шта тебе тако паметног натера да се ухватиш у коло бесмислене омаме. То је лек за слабе и кукавице. Губитнике... Хвала Богу да си се очистио...
- СТОЈАН: (*Иронично*)
То си дошао да ми кажеш?

- ЛУНЕ: Па сад, да није тако вероватно бих послао неког другог... Знаш, разгранао се посао, а поузданих људи је све мање. Цинкаре, покушавају клинци да се осамостале чим до неке кинте дођу... Утрчавају у мој реон Шта да ти причам. Хаос. Али то ће Луне да разбуца... Знаш, размишљао сам, ти познајеш наркосе, знаш шему, па сам мислио да те укључим у посао.
- СТОЈАН: *(Изненађено)*
Мене?! Ти ниси крштен!... Ја да дилујем! Коза да купус продаје.
- ЛУНЕ: Каква коза јарац, брате... Шалим се, наравно. Борац си ти, Стојане. Доказано. А, такви мени требају. Искусан си, поуздан, декинтиран... Од мазарије и фарбања се сигурно нећеш овајдити... Нудим ти прилику да доћеш до својих пара, да изађеш из татиног кавеза... Прилика ти је да станеш на своје ноге... Ово ти је само за почетак...
- СТОЈАН: *(Узнемири се. Грч на лицу)*
Луне, знаш да сам окусио и рај и пакао... Нећу на туђој несрећи да...
- ЛУНЕ: Овце су за шишање, брате... Ако нећу ја, други ће руно да им скине...
- СТОЈАН: Шишаш ти и јагањце... Жао ми је, Луне, ја то нећу... *(Хваїа га за руку, изврће му длан, кесице њадају, гази их ноћом и расїрљава њо њоду)*
Мораћеш, Луне, другу будалу да наћеш!
- ЛУНЕ: Јеси ли луд? Шта учини? Знаш ли ти колико то кошта, човече?
- СТОЈАН: Колико? Да ти платим, па кидај...
- ЛУНЕ: *(Иронично)*
Ти да ми платиш?! Није ми, бре, до пара, штета да се баца...
(Звони му мобилни ѿелефон)
Ја сам... Нема!... Нека цвили!... Кад трећи пут дође, урежи на рабош и дај му... Мајмуне, кости ћу му... Рекао сам: тек кад пропишти...
(Сїојану)
Сећаш ли се и ти си цвилео као пребијено куче.
- СТОЈАН: Било, па...

ЛУНЕ: Па ништа... А то што је Марија мало шарала док си ти био тамо и није разлог да ми робу уништаваш. Која то не чини кад дуго остане сама, кажи...

СТОЈАН: Марију не мешај.

ЛУНЕ: *(Тера своје)*
Видим, опет ти се вратила. Покајала се. Схватила је да не може на две ватре да се греје. Додуше, ја се не бих заклео да је тако. Са Мирком сам је само, два три, пута у “Трамвају” видео док је тебе тамо тата као мечку на ланцу држао. Ма, не веруј причама. Људи су спремни свашта да измисле. Знаш, већ, какви смо...

СТОЈАН: *(Бесно)*
Претерао си!... Већи си гад него што сам мислио!
(Хваћа га за рамена, окреће и гура ка излазу)
Иди!... Иди, и не тражи ме више! Захвали Богу што си ми у дому...

ЛУНЕ: *(Изненађен, љућивши)*
Стани, Стојане!
(Окреће се и хваћа га за њрса)
Знаш ли ти на кога си руку подигао? Теби мора да је на оној планинчини мозак сасвим изветрео, кад... Луне сам ја! Луне, бре!... Не заборави... Цвилећеш ти опет... Због курве си на мене руку...

СТОЈАН: *(Навали, бесно на њега)*
Рекао сам ти... Марију не...
(Хваћа га за грло и почиње да гуши)
Убићу те!... Убићу те!... Ја ћу те уби...
(Тргне се од беса, изгура га до излаза и љућивши)

ЛУНЕ: *(Једва долази до даха. Ућлашено)*
Луд!... И ти си луд! Луђи си од оног твог лудака...
(На излазу)
Запамтићеш ти Лунета!... На мене си руку подигао?...
Ти...
(Одлази)

СТОЈАН: *(Заћвори врати, сређује ходник)*
О, Боже... За мало да га... Ух...

Светло се заћамњује.

Сцена II

Истио као у претходној сцени. Сїан. Сїо на коме је све сервирано за свечани ручак. За сїолом седе, Душан, Драгомир, Зорица и Сїојан. Ручак још није сервиран. Мезе и ћиће је на сїолу. Сви су свечано обучени осим Сїојана. Кад се свейло ђојача ђочиње да се води жив разговор.

ДРАГОМИР: *(Гледа радознано ђо сїану)*

Лепо... Баш сте се лепо скућили...

ДУШАН: Па, трудили смо се...

ДРАГОМИР: Колико година?... Мислим, колико година сте у браку?

ДУШАН: Ја тридесет, а Зорица четрдесет и пет.

ДРАГОМИР: *(Гледа их збуњено)*

Како?... Не разумем...

ДУШАН: Мој Драгомире, Зорица има бенефицирани брачни стаж...

СТОЈАН: Кад је могла оваквог да га трпи...

ДРАГОМИР: Аааа!

(Почиње да се смеје)

Бога ми, свакој га жени треба признати бар дво-струко...

ЗОРИЦА: *(Кроз смех)*

О, хвалим те Боже! Први пут да чујем Душана да цени оно што сам...

ДУШАН: *(Блађом иронијом)*

Ценим, признајем...

(Скреће разговор. Драгомиру)

Како си путовао? Служи те ауто, а?...

ДРАГОМИР: *(Шаливо)*

Ма какви! Ради она моја шклопоција као швајцарски сат!... Него, снајка, страх ме је било, да ти поштено кажем, да у ову варошку гужву колима уђем. Једва сам се жив и пешице до вас пробио. На сваком ћошку семафори... Буље у мене као... Буљим и ја у њих. Ко има предност, која је једносмерна, лево ил десно? Док бих ја сконтао, свашта би могло да ми се деси. Ја сам, Стојане, пре Христа још, у армији полагао возачки

испит... Путем ми је лако. Сачекам неки теретњак, приђем му, и никог успут не пуштам да нас прегради. Он полако, полако и ја. Он дода гас, додам и ја. Он да леви мигавац, дам и ја. Он обилази, ја брзо за њим. Скрене он на паркинг, скренем и ја. Он одмара, одморим и сам. Крене он, ја уз њега. Паркира се он на улазу у варош, ја поред њега. Хвала ти ко брату кад ме и доведе доведе, мислим. У повратку ћу исто тако. Што је сигурно сигурно је...

(Смеје се)

Смеју се сви.

ЗОРИЦА: Онолику торбу си доведе пешице донео... Боже, Драгомире ти си...

ДРАГОМИР: Навикло ово моје раме на терет па му није тешко, него ципеле ми досадаише. Да ме није било срамота да бос идем, ако их не бих бацио, Бог ме убио!... Једва сам чекао да задњи степеник прекорачим...

СТОЈАН: Ниси. ваљда, пешице уз степенице?

ДРАГОМИР: Не могу, мој Стојане, ни да замислим ону рупу под лифтом, а у њега да уђем, Боже ме саклони!...

СТОЈАН: *(Заљри ља)*

Мој, Драгомире... Мој Драгомире...

ДРАГОМИР: *(Весело)*

Па, домаћине, наспи нам по једну од оне моје, ако ти је жао да своју флашу отвараш!...

ДУШАН: *(Збуњено)*

Чекам да причу завршиш па да...

(Узима чашице и сића љиће)

ЗОРИЦА: Ја не могу ништа жестоко...

ДРАГОМИР: Гресиш, снајка. Ја сваког јутра дрмнем по једну љуту, а Радмила, Бога ми, понекад и по две...

(Смеје се)

За лек, каже.

ЗОРИЦА: Е, ако је за лек, наспи и мени, Душане, из Драгомирове флаше.

ДУШАН: *(Сића свима)*

Драги моји, ја не умем здравице да држим, па ми не замерите. Хвала ти, Драгомире што си нам се нашао онда кад... кад нам је свака пријатељска реч много

- значила. Хвала ти што си дошао у наш дом да заједно, овим скромним ручком, обележимо Стојанов рођендан и наш повратак кући. Нека Бог да срећу и здравље прво нашим непријатељима, па мојој породици и мени на крају! Тако је мој отац увек држао здравицу, тако сам је и ја запамтио. Живели!...
- СВИ: *(Исїијају њиће)*
Дај Боже!... Живели!
- ЗОРИЦА: *(За̀рцине се, кашљући)*
Ја сам је баш дрмнула... Ух... Овде је осећам... Нисам до сад чула овакву здравицу... Да се и непријатељу жели добро...
- СТОЈАН: Може, може мајко... И због непријатеља може да се пати... Може...
- ДРАГОМИР: Хвала ти, Душане на лепим речима. А ти, Стојане, ускоро и на свадбу да ме зовеш!
- ДУШАН: Даће Бог... Биће...
(По̀гледа зачас у Сїојана)
- ЗОРИЦА: Чиме си то Драгомире опчинио нашег Стојана? Само тебе црта. Десетак твојих портрета сам видела у његовој соби.
- ДРАГОМИР: *(Шаливо)*
Па, знаш, снајка, лепоту ми је Бог дао, а са Стојаном сам се и мало дружио.
(Смеје се ѓрлено)
Је л' тако, Стојане?
- СТОЈАН: Лепши си ти мени био тамо, Драгомире... Чини ми се: срећнији.
- ЗОРИЦА: Боже, тако мало је потребно за срећу... Тако мало.
(Брише сузе)
... Ја... Ова ракија Драгомирова...
- СТОЈАН: Мислиш, Зорице?... Шта ти о томе мислиш оче?
- ДУШАН: Па, сад... Мислим...
(Исїиїује њо̀зледом Сїојана)
... У суштини, Зорица је у праву!
- СТОЈАН: Обоје исто мислите... Лепо... Кад је тако мало требало, реците ми, зашто ми то нисмо били?
(Гледа у Зорицу ња у Душана)

- ЗОРИЦА: *(Слеже раменима)*
Ја... Ја... Ја сам сад срећна!... Јесам, живота ми мога!
- ДУШАН: *(Забринуто)*
Мене питаш?
- СТОЈАН: И тебе... Извини, Драгомире. Наш си пријатељ... Могао би овде и судија да будеш.
- ДРАГОМИР: Немој, синко... Какав судија... Само онај горе има право да суди, па и он често погреши.
- ДУШАН: Питај ако желиш? Стојане... Ако ће ти бити лакше. Ако мислиш да је сад право време за питања и одговоре. Суди, сине. Синови на то имају право... Само... Имај на уму да ћеш и ти једном пред својим судијом бити.
- СТОЈАН: Волео бих! Желим, надам се да он неће имати разлоге да ми такво питање постави.
- ДУШАН: Зар ти мислиш да и ми то нисмо хтели? Трудили смо се... Све може да се напада, и све може да се брани... Зависи с које си стране истине.
- СТОЈАН: А с које си ти, Душане?... Можда би ти мени да...
- ДУШАН: Није ми дато да теби судим, Стојане... Отац сам ти, разумеш? Не желим то. Само ти предочавам... И кад судиш мораш имати меру...
- СТОЈАН: Хтео си да кажеш: милост... Оправдање, можда?!...
- ДУШАН: Рекао сам шта сам мислио.
- СТОЈАН: Закључаваш... Своје катанце, браве и резе навлачиш да се у твоју личност не продре. Корњача увлачи главу у свој оклоп. Чег се то бојиш, Душане? Шта је то иза толиких засуна? Шта то у себи мудрошћу и недореченошћу својом кријеш?!
- ЗОРИЦА: *(Уздахне)*
Чему сад таква питања?
- СТОЈАН: Видиш, Душане, Зорици није ни сад јасно. Она не разуме о чему то ја... Још јој није јасно на која врата је побегла наша срећа.
- ДУШАН: А ти? Знаш ли ти, Стојане?
- ДРАГОМИР: Срећан је онај ко срећу не тражи, ко је у корацима својим, у свему око себе види и осећа...

- ЗОРИЦА: *(Забринуто)*
Зашто се не служите? Читав дан сам спремала, а ви...
- СТОЈАН: Док смо били тамо, гледао сам, размишљао... Осетио. Схватио сам суштину. У природи, пре олује, почну да се окупљају и гомилају прво мали облаци... Временом се згусну и нарасту... И мора да загрми, да севне...
- ДУШАН: Зато по олуји, кад она мине, опет сунце сине
(Осмехнуто)
Почео сам и песнички да се... Схватио си зашто смо тамо тражили себе!
- ДРАГОМИР: Ма, људи моји, решење проблема је у самом проблему...
- ЗОРИЦА: Ја тебе, Драгомире, не разумем.
- СТОЈАН: Ја сам схватио, Зорице. Душан и ти, изгледа, још нисте. Или сте закаснили. У природи нема преваре и врдања.
- ДРАГОМИР: Нема, вала. Одузмиш ли јој нешто, одмах те казни. Природа ти је као Бог.
- СТОЈАН: Драгомир је разумео. Бог није оно што већина људи мисли. Бог није личност пред којом се метанише и моли. Бог је све око нас, свекупност...
- ЗОРИЦА: Боже, ја... Ја тако шта никад нисам размишљала...
- СТОЈАН: *(Иронично)*
Ниси, мајко. Јер је твој Бог био Душан... Да, да, Душан! Зашто ме тако гледаш? Душан! Јер је он тако хтео, а ти си га у томе свесрдно подржавала. Он је био твој и мој Бог!... И њихов, тамо у предузећу...
- ДУШАН: *(Са смешком)*
Претерао си, Стојане... Толико већ нисам сујетан.
- СТОЈАН: Јеси!... Јеси Душане! Ти си био наш Бог... И не замерај ти то. Добро је кад човек има у кога да верује, у кога да се куне и кога да се помало прибојава. Да има узор коме ће да тежи, на кога жели да личи. Ја сам патио што нисам као ти. Патио, веруј ми Душане. Искрено патио, онако како то само дете може. Очајавао сам и упињао се да будем онакав какав си био ти. Патио све до оног дана...
(Засјајане)
До оног мајског дана... Можеш ли да се сетиш тог дана, оче?

- ДУШАН: *(Гледа ђа и испијује)*
Видео си?...
- СТОЈАН: Видео. Видео, сам вас Душане...
- ДУШАН: *(Тихо)*
Мислио сам... Надао сам се да ниси...
- ЗОРИЦА: О чему он то, Душане? Шта хоће да каже?
- ДРАГОМИР: Стојане, ко се стално осврће назад и не пази на пут пред собом, саплете се, а почесто и падне...
- СТОЈАН: Не прави се, Зорице да сам ти нешто ново открио. Знала си... Пре мене си знала!
(Драгомиру)
Знам, падао сам, падао, мој Драгомире. Још су ми колена модра...
- ЗОРИЦА: *(За себе)*
Знала?... Слутила сам...
(Гласно)
Како смеш тако оцу, сине...
- ДРАГОМИР: *(Нелагодно му је. Усијаје)*
Зар морате данас све на чистац?
- СТОЈАН: Седи, чика Драгомире. Видео си ти нас и у јаднијем стању. Теби се једино овде радујем...
- ДРАГОМИР: *(Седа. Сам сија њиће себи)*
Кад се газда не сети...
- ДУШАН: Служи се Драгомире, наши смо...
(Сијојану)
Слушам... Причај... Да причамо.
- СТОЈАН: Касно, касно је за причу, драги моји. Слушао сам ја вас годинама. Ослушкивао ноћима. Надао сам се да ћу бар једном из ваше собе чути бар шапат. Да ћете се једном... Ништа. Ништа!... Као да није она ни постојала. Као да сам је ја својом децјом маштом створио да себе мучим. Гледао сам у ваша осмехнута лица за столом. Тражио сам у твојим очима, Зорице, прекор за њега... О. како сам вас тада обоје мрзео, само да знате. Иза ваших осмеха била је лаж... Да сте се као муж и жена, како то неки чине, поштено посвађали, извикали једно на друго, да је Зорица врштала по кући и тањире на патос бацала, било би ми лакше. Знао бих да једно другом нешто значите, да се за

- љубав борите. Ваш мир и привидан склад су ме до лудила доводили. Лаж је била једини срећан станар овде, Душане! То више није било оно моје топло гнездо у које сам једва чекао да се вратим. Разумете ли ви то?
- ДУШАН: Разумем... Причај ти само, причај...
- СТОЈАН: Мој Бог је пао у блато. Срушио се. Срушио се и темељ на коме сам стајао. Морао сам други ослонац, на другој страни, да тражим. Друго упориште. Кад се сруши ТИ, сруши се и моје ЈА, разумеш?
- ЗОРИЦА: Дете моје... Јадно, дете моје...
- СТОЈАН: Не јадикуј, Зорице. Нисам дете. Узми усисивач и покупи онај прах у ходнику.
- ЗОРИЦА: *(Подиже се да усџане)*
- ДУШАН: Седи, Зорице! Не разумеш шта хоће да нам каже...
- СТОЈАН: *(Иронично)*
Иди! Усисај!... Теби је то најважније. Да је све у кући чисто и на свом месту. Стерилно да је. Мир да је.! А у души ти је хаос и лом... Или си и ти, попут Душана, у неком другом, тражила доказ да постојиш, да вредиш?!
- ДУШАН: *(Придижући се љуџиџио)*
Размишљаш ли ти шта говориш, Стојане?!... Да те више нисам чуо!...
(Седајући)
Мени смеш све, али њу...
- ЗОРИЦА: *(Зајрејашџено)*
Шта причаш, дете?!... Ракија ти је језик одрешила, а разум помутила. Или си опет почео...
(Назло уђуџи)
- СТОЈАН: *(Смејући се, нервозно)*
Опет почео?! Заврши, заврши мисао мајко!... Слободно реци!... Плашиш се, ужасаваш се и саме речи ДРОГА, а кријући од Душана куповала си ми и под јастук стављала.
- ЗОРИЦА: *(Гледа час у Душана, час у Драгомира)*
Патио је... Нисам могла да гледам твоје муке, Стојане.
- ДУШАН: Знао сам... Зорице, Зорице...

- СТОЈАН: Хтела си мир. Лажни мир, по сваку цену. Знала си да бих без дроге урлао, главом о зид... Душана, твог Бога, до лудила бих доводио. Зато си...
- ЗОРИЦА: Није истина, сине. Није истина!... Због тебе сам све то... Сав накит свој...
(Плачно)
Све сам...
- СТОЈАН: Добра жена... Добра мајка! Ко је сувише добар остаје на крају сам. Сама рука ни опрати се не може, мајко...
- ДУШАН: Стани! Прикочи мало, Стојане! Кад си све то видео, све знао, зашто ниси тада, као сада пред пријатељем нашим, кога смо у госте а не за сведока у судници позвали, зашто тада ниси?...
- ДРАГОМИР: *(Усџаје и нервозно шетња по сџану. Пали циџаретју и одмах је ѓаси. Прилази џрозору и ѓледа кроз њеџа)*
Ух, небо му!... Високо... Много сте, бре, високо... Ни на небу, ни на земљи... Оно што је прошло, Стојане, мене више не занима. Ја мислим на сутра. То и теби саветујем. Било, што је било...
- СТОЈАН: Опрости, Драгомире. Мене прошлост прогања. Она ми је наметнула то сутра.
(Душану)
Мене питаш што нисам тада? Зар си од свог детета могао да очекујеш да... Где, наједном, нестане твоја непогрешива логика, којој смо се Зорица и ја дивили? То би он, твој Таса, аскурђел мој, својом сељачком логиком, једноставно разрешио. Пресекао би. Али ти си био кукавица. Бог, Кукавица...
- ДУШАН: Мислиш да је једноставно пререзати? Кад је тако, уради то ти!
- СТОЈАН: И хоћу! Хоћу, Душане. Нећу да пола живота проведем у лажи, а пола у очајању што ми је живот тако прошао. Ја хоћу другачије, поштеније да живим. Човечније...
- ДУШАН: Лепо. Драго ми је да то чујем. Нешто смо научили... Врата, сине, служе да се кроз њих уђе, али и изађе. Исти је пут од подножја до врха, као и од врха до подножја, уз брдо, као и низ брдо. Ко зна пут види га и налази у свему...
- ЗОРИЦА: Душане! Јеси ли полудео?... Зар данас?!...

- СТОЈАН: Схватио сам.
(Усїаје и њлази)
- ЗОРИЦА: Стани! Куда ћеш?... Сине!... Чекај!... Немојте... По-
клон...
(Узима из виїрине уїаковану куїију)
Стојане...
- СТОЈАН: Не засмејавај ме, Зорице... Драгомуре, извини... Ра-
зумео си.
(Излази из сїана)
- ЗОРИЦА: (Пође за њим)
Куда?... Куда, Стојане?!...
- ДУШАН: (Усїане)
Врати се, Зорице.
- ЗОРИЦА: (Пође. Враїи се. Пође. Оде... Душану)
Ти си га... Ти си га!!... Он ће опет... Опет ће, Душане!
(Драгомиру)
Увек је бекством из куће почињао... Иди!... Иди за
њим, Душане. Врати га, молим те! Можеш да га
стигнеш...
- ДРАГОМИР: (Шеїа нервозно њо сїану)
- ДУШАН: Морало је једном да пукне... Морало...
- ЗОРИЦА: Зашто баш данас? А тако сам...
- ДРАГОМИР: У свађи са оцем доказује се мушкост. И ја сам кроз то
прошао.
- ЗОРИЦА: Куку мени!
(Шеїа нервозно њо сїану ломећи ѡрсїе на рукама)
Куку нама!... Знам ја... Устани Душане.
(Плачно)
Учини нешто, човече!
- ДУШАН: (Љуїиїо)
Не кукај!... Урадио сам све што сам могао. Нека га,
нека иде... Драгомуре, не замери нам, молим те...
- ЗОРИЦА: Како тако можеш, Душане? Зар си се бадава са њим
досад носио?
- ДРАГОМИР: Ма ја нисам важан... Нисам ја битан...
- ДУШАН: Носио сам се колико сам умео... И могао...
- ЗОРИЦА: Заболела те истина, Душане!... Уплашио си се...
- ДРАГОМИР: Ма, прокључала у вама Тасина крв...

- ЗОРИЦА: И Марија? Како је могла данас да не дође... Да је она била ту не би Стојан...
- ДУШАН: Склања се док још има времена... Паметно...
- ЗОРИЦА: Како можеш тако за своје дете?! Зар си се предао? Не личи то на тебе, човече мој. Устани, идемо!
- ДУШАН: Не могу... Не могу више, верујте ми!...
- ЗОРИЦА: Кажи му ти, Драгомире. Тебе ће послушати... Погрешно си Душане...
- ДРАГОМИР: Пусту га, Зорице. Није ни њему лако... Свако иде за својом судбином. И Стојан ваш. Да сте га под стакленим звоном чували судбина би га нашла. Свој самар мора сам да носи...
- ЗОРИЦА: Судбина?
(Очајно)
О, судбино моја!... Јебем те судбино!
(Плач)
- ДУШАН: (Зайањен)
Зорице?!
(Сивавља јој руку на раме)
Зорице...
- ДРАГОМИР: Не можете читавог живота над њим. Сам мора своју надстрешицу да направи...
- ЗОРИЦА: (Плаче хистеријично)
- ДРАГОМИР: Нека је нека плаче, нека се исплаче. Мајка је... Накупило се у њој годинама...
(Пали цигарету)
- ЗОРИЦА: Јадно дете моје... Јадно дете... Где ће сам... Шта ћемо Душане сад?
- ДУШАН: Шта ћемо, жено? Оно што једино можемо...
- ЗОРИЦА: (С надом)
Кажи, Душане...
- ДУШАН: Да наставимо тамо где смо стали да ручамо.
- ЗОРИЦА: Зар ти је до јела, црни мој Душане?...
- ДУШАН: И није. Није Зорице. Не једе ми се. Али, зар сам у животу радио само оно што сам желео?... Седи, Драгомире!...
(Одлучно)
Зорице, донеси ручак, охладиће се јело...

Завеса.

ТРЕЋИ ЧИН

Сцена: Као у првом чину. Звездана ноћ. Лампа у соби је уиљена. Ноћ испуњена песмом зрикаваца. Месечина. Шпифелај на шрему и неколико осликаних илаина ослоњених на зид.

- СТОЈАН: *(Обучен као Таса у сцени сна. Води Марију за руку је држећи)*
Хајде, не застајкуј ми...
- МАРИЈА: *(У дугој прозирној сїаваћици. Иде нерадо. Руку би да извуче)*
Стани мало, молим те!... Само да ти кажем... Стани!
- СТОЈАН: *(Засїане)*
Шта је сад?
- МАРИЈА: Што си запео да се и ноћас... Нећу више ноћу да се купам...
- СТОЈАН: Шта ти је, наједном?... Три месеца се... Да ти није хладно?
- МАРИЈА: Не. Није то... Не бих више, не могу, Стојане...
- СТОЈАН: *(Забринуто)*
Да ти није нешто?...
- МАРИЈА: Здрава сам, али... Бојим се, Стојане...
- СТОЈАН: *(С олакшањем)*
А, то?!... Бојиш се?... Уз мене се бојиш?... Плаши те ова Божја ноћ, млеком окупана?
- МАРИЈА: *(Пошврдно клима главом)*
- СТОЈАН: До сад се ниси бојала...
- МАРИЈА: И нисам...
- СТОЈАН: Па?... Шта ти је наједном?
- МАРИЈА: До сад смо сами били, Стојане!...
- СТОЈАН: И сад смо...
- МАРИЈА: Нисмо...
- СТОЈАН: *(Гледа окол)*
Никога ја не видим. Ко би у ово доба у овој вукојебини, како воли то наш Драгомир да каже, долазио да нас гледа? Реци, видиш ли ти кога? Можда Тасу и Совику?...

- (Иронично)
Е, јесам ти и ја некаква сигурност кад се крај мене бојиш!
- МАРИЈА: Јеси, јеси... Велика сигурност, човече мој!... Само, кажем ти: нисмо сами...
- СТОЈАН: Ма шта је теби, Марија? Учинило ти се, неки жбун ти заличио на... Не бој се. На своме смо... Ако неко баш воли да гледа, нека гледа...
- МАРИЈА: (Смеје се)
Не разумеш. Не бојим се ја људи...
- СТОЈАН: (Узима јој и другу руку. Гледа је у лице)
Стварно те не разумем. Шта ти је ноћас?...
- МАРИЈА: (Враџоласџо)
Е, глупо моје мушко!
(Наџлашава сваку реч)
Нећу да се купам јер више нисмо сами! Да ли ти је сад јасно 'Арамбашо?!...
- СТОЈАН: (Гледа је испијивачки)
Хоћеш да кажеш... Хоћеш да ми саопштиш... Да нас је троје?!...
- МАРИЈА: О, хвалим те Боже!... Тупавко је најзад схватио... Па, то покушавам, мој Стојане!...
- СТОЈАН: (Загледа је, одмерава)
Ја... Ја ништа не примећујем. Јеси ли сигурна, Марија?
- МАРИЈА: (Пошврћује покрећом џлаве)
- СТОЈАН: Шалиш се са мном? Кушаш ме...
- МАРИЈА: Трећи месец...
- СТОЈАН: И тајила си до сада?
- МАРИЈА: Нисам била сасвим сигурна.
(Невесело)
... Ниси се обрадовао...
- СТОЈАН: (Пусџи јој руке. Сасџави шаке у џрубун и виче)
Тасооо!... Оооо, Тасооо!... Тасооо!... О, Тасоооо!...
- МАРИЈА: (Уџлашено)
Шта ти је, Стојане!?... Боже, полудео ми човек!
- СТОЈАН: (Виче)
Тасооо!... Ооо, Тасо!... Калемиио сам!... Калемииооо!!!
Тасооо!... Чујеш ли, калемиио сам!...

- МАРИЈА: *(Покушава да му шаком њоклоји усџа)*
Не вичи, Стојане!... Чуће неко.
- СТОЈАН: Зато и вичем. Да се чује. Ту негде су Совика и Таса.
(Смеје се)
И они се сад бањају у небеском виру. Хоћу да ме чује, разумеш?!...
- МАРИЈА: Не шашави, Стојане! Потсмеваће нам се људи...
- СТОЈАН: Зашто би, Марија? Не ниче Таса сваки дан... Хеј, ново биће! Нови човек... Нови живот. Има ли нешто лепше у природи? Душан ће да...
- МАРИЈА: Мени причаш?... Нема, знам. Знам, човече. Зато се и бојим. Бојим се за наше дете. Не смем више трудна у ноћ, Стојане.
- СТОЈАН: *(Пољледа је)*
Зашто?
- МАРИЈА: *(Озбиљно)*
Да нам чуме дете не помету.
- СТОЈАН: *(Смеје се)*
Какве чуме? Ко ти је то, славе ти, уденуо у уши?!
- МАРИЈА: *(И даље озбиљно)*
Казала ми Драгомирова Радмила. Носећу жену, веш њен и постељину, не сме сутон да заплави...
- СТОЈАН: *(Шаливо)*
И шта ти је још саветовала, леба ти?...
- МАРИЈА: *(Смешећи се)*
Пуно, пуно тога. Али то су женске тајне... О здрављу детета брине се од зачећа...
- СТОЈАН: Ма, немој!... Е, лудо моја, Тасин сам ја изданак. А што Тасини калеме, то се одмах прихвата и процвета.
(Смејући се)
Калемину ја, ако Бог да, у лето још једно...
- МАРИЈА: Причаш као у свом сновиђењу. И ја ћу тако: Бојим се, човече мој, да нећеш стићи. Видиш какво је време настало? Око Србије се опет гомилају облаци... Да се ја вратим у постељу, а ти се бањај сву ноћ ако ти је мерак...
- СТОЈАН: А, не може тако, Марија!... Бог ме је с тобом спарио. С тобом сам навикао. Утроје ће бити још веселије...

- МАРИЈА: Зар те није страх за наше чедо, Стојане?
- СТОЈАН: Зашто би, Марија? Тасина је то крв... Нека се челичи наш син...
(Води је ка виру)
- МАРИЈА: (Оштре се)
Нећу!... Нећу, кад ти кажем. Нећу више у ноћи, Стојане!...
- СТОЈАН: Нећеш?... Није хтела ни Совика, па је Таса...
(Зграби је, подигне, бацаи преко рамена и носи ка виру)
- МАРИЈА: (Цикне кокејно, Ошима се неко време, смирује и љривија уз њега)
Како бих ја без тебе, мој човече?...
(Засиану)
- СТОЈАН: (Држећи је високо, као љојолу, у наручју. Полако ројирајући. Виче)
Тасооо!!!... О.Тасооо!!!...
- ЗАЈЕДНО: (Она љружених руку у вис, вичу)
Тасо!!!... Калемили смо, Тасооо! Чујеш ли: Калемили смо, калемили смо, Тасооо!!!...

ЗАВЕСА